

PENGEVIRKE

Tidsskrift for ny bankkultur – Utgis av Cultura Bank og Merkur

nr. 3 · 2011



Tema:

Inkluderende økonomi

Økende ulikhet

Av Henrik Platz



Media forteller jevnlig om den økende ulikheten blant innbyggerne i de nordiske landene. Danmark inntar nå europeisk førsteplass når det gjelder voksende ulikhet i befolkningen. I Oslo blir et fåtall stadig rikere, mens tusenvis lever under fattigdomsgrensen.

Ulikheten truer vår fredelige sameksistens. Det er paradoksalt at et økende antall mennesker ekskluderes og lever i sosial og økonomisk nød, samtidig med at et fallende, men ofte stresset, antall mennesker skal holde de økonomiske hjulene i gang og høste fortjenesten. Globalt ser vi den samme tendensen. Formuene samles hos et fåtall av virksomheter og enkeltpersoner, mens fattigdommen og den sosiale nøden brer seg.

I den siste tiden har vi sett opptøyer i Hellas og England som reaksjoner på den voksende ulikheten. Et middel for å motvirke uroen kunne være et mer inkluderende samfunn. Hvorfor ikke la alle bidra med hver våre kvaliteter og det vi kan? Det høres kanskje litt naivt ut. Men alle mennesker har vel et eller annet å bidra med til fellesskapet? Og de aller fleste vil vel også bidra hvis de føler seg inkludert og respektert?

Heldigvis er det også positive krefter i gang. I dette nummeret av Pengevirke forteller vi fra et bredt spekter av disse initiativene blant kunder og sosiale innovatører. Det være seg i arbeidet med utviklingsland, frivillighet, integrering, inkludering og nye perspektiver på inntekts- og overskuddsfordeling. Forhåpentligvis kan artiklene være med på å gi inspirasjon til vårt fremtidige arbeid med å skape en mer inkluderende økonomi.



I Merkur sker udlån på baggrund af såvel økonomiske som etiske, sociale og miljømæssige vurderinger. Ved at finansiere projekter ud fra disse kriterier ønsker Merkur at påvirke samfundsudviklingen i en bæredygtig retning. Mange af Merkurs låneprojekter har inspireret andre og givet impulser til videre udvikling. Merkur ønsker således med sit virke at række udover den umiddelbare finansiering og virkeliggørelse af konkrete initiativer. Omkring 19.000 privatkunder, virksomheder, foreninger og institutioner har på dette grundlag valgt at benytte Merkur som deres pengeinstitut. I kraft af udlånspolitikken får Merkurs indlånere yderligere mulighed for at øremærke opsparingen til særlige formål, f.eks til økologisk eller biodynamisk jordbrug, økologisk byggeri, vedvarende energi, bæredygtig produktion og handel, økosamfund og bofællesskaber, frie skoler og børnehaver, institutioner for social omsorg, kunst og kulturel virksomhed. Merkur har i øjeblikket en balance på ca. 1,9 mia. kr. Af det samlede udlån udgør de almennyttige, samfundsgavnligt projekter hovedparten. De øvrige udlån er til private – fortrinsvis til boligformål.

Merkur har afdelinger i Aalborg, Aarhus, Odense og København.

Merkur, Vesterbrogade 40, DK-1620 København V,
Tlf. +45 70 27 27 06,
merkur@merkur.dk, www.merkur.dk



Cultura Bank driver sin virksomhet etter prinsippene for 'social banking'. Det innebærer for det første at utlånsformålene vurderes etter etiske kriterier, og for det andre transparens – det vil si at innskyterne får vite hva pengene lånes ut til. Cultura Bank arbeider for at etikk og moral skal innarbeides i det økonomiske liv gjennom et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet, hvor man ikke ensidig fokuserer på egennytte.

Cultura finansierer blant annet prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekst-vilkår. Spesielt kan også nevnes samarbeidet med det europeiske garantifondet (EIF), om en garantiordning for etablerere og småbedrifter. Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge.

Cultura har en balance på ca. 470 mill. Nok. Det er 16 medarbeidere på kontoret i Oslo. Banken har kunder over hele landet.

Cultura Sparebank, Postboks 6800, St. Olavs plass,
N-0130 Oslo, Tlf. +47 22 99 51 99,
cultura@cultura.no, www.cultura.no

Innhold



Tema: inkluderende økonomi

4

4G – Gamle Gutter Gir Geiter.
Levende bankvirksomhet

4

Ansvarlig turisme – inkluderende økonomi

6

Et unntak fra unntaket

8

Store virksomheters dilemma:
Hva skal vi gjøre med pengene?

10

Borgerlønn – en videreutvikling
av velferdssamfunnet

12

Samfunnsansvar (CSR) i små og mellomstore
bedrifter er kreativt og lønnsomt!

14

Skatteparadis og demokrati

16

Handel med mat – to perspektiver

18

Smånytt

20

Økonomer med fokus på miljø- og samfunnsansvar:
John Elkington

22

Nytt fra Cultura

24

Panterne vil tilby tillit, verdighet og optimisme!

28

Fra matrester til måltider

30

Aktuelle bøker

33

Kommentar:
Å dele, det er det det gjelder

34



4G – Gamle Gutter Gir Geiter. Levende bankvirksomhet

Av Erling Krogh, førsteamanuensis ved universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås

Ideen om en geitebank ble til en formiddag i mars 2010 i landsbyen Nyandira i Ulugurufjellene i Tanzania. Rett før jeg skulle begynne reisen hjemover mot Norge fikk tolken min, Solomon Nicholas, besøk av en eldre kvinne som hadde forsørgeransvar for to barnebarn. Ett av dem var utviklingshemmet. Begge foreldrene var døde, antakelig av AIDS, og kvinnens situasjon var preget av armod og resignasjon. Det var noen hundre kroner i Tanzanianske shilling igjen av reisekassen, og jeg spurte Solomon om han syntes det var i orden at kvinnen fikk pengene. „Vent litt“, sa Solomon. Og fortsatte som så mange ganger før: „La oss snakke sammen om dette.“

Hjelp som hjelper

Vi fikk med en student fra Canada og satte oss i en liten ring, slik man stadig gjør under rådslagninger i landsbyen. En

pengegave er selvfølgelig kjærkommen, men hvor lenge varer gleden og nytten av gaven? Kon Fu Tse's visdomsord pekte mot langsiktig nytte: „Gi meg en fisk, og du hjelper meg for en dag. Lær meg å fiske, og du hjelper meg for hele livet.“ I landsbyen Nyandira har mange familier skapt seg en trygg tilværelse gjennom hold av melkegeiter. På grunn av AIDS har imidlertid landsbyen også mer enn 100 foreldreløse barn. Disse får bo og spise hos velvillige slektninger, men fra 15–16-års alderen må de klare seg selv. Disse ungdommene trenger ikke fisk, men å lære å fiske. Altså lære å fiske med geiter, tenkte den lille rådslagningsgruppen.

Vi spurte en gruppe foreldreløse ungdommer hva de ønsket å bli når de ble voksne: Lege, sykepleier, fotballspiller i Manchester United, trafikkpolitikonstabel, sjåfør og lærer var blant svarene. Ingen ville bli bønder, men vi la ut agn og spurte om de



Geita har inspirert til å ville bli lærer



Foreldreløse Bosco Paolo fører geita si i selbygd fjøs



Solomon og Erling diskuterer geiteprosjektet. Foreldreløse Bosco Paolo kommer med innspill fra fjøset.

kunne tenke seg en geit. Det lød et samstemmig ja fra ungdommene. „Aha“, tenkte vi og fortalte dem at dette var klokt. „Inntektene fra melka fra en geit kan brukes til å betale for utdanning og annet som dere kan trenge for å nå målene deres.“

Geitelånet tilbakebetales med et kje

Ungdommene vi spurte var blant de mest sårbare av de foreldreløse ungdommene, og vi avgjorde at disse ungdommene skulle få ei geit til låns. Det første hunkjeet fra geita skulle ungdommen gi tilbake til geitebanken, slik at nye ungdommer kunne få glede av avkastning fra levende kapital. En formell avtale, underskrevet av den foreldreløse, forsørgerne til den foreldreløse og av landsbyledelsen, fastslår rettighetene og pliktene knyttet til geitelånet. Inntektene fra salg av melk og seinere salg av kje skal i følge avtalen forbeholdes den foreldreløse. Prosjektet besørger materialer til fjøs for hver av geitene. Den foreldreløse ungdommen skal selv bygge fjøset samt stelle og melke geita si. Prosjektet sørger for veiledning av ungdommene i stell og melking av geiter og når det gjelder bygging av fjøs.

Kjøp av geiter er ikke gratis, heller ikke materialer og veiledningshjelp. For å dra prosjektet i gang, ble derfor en eksklusiv gruppe menn over femti spurt om de ville gi 500 kr til en geit til en foreldreløs ungdom i Tanzania. 16 menn var raskt ute. Vi hadde valgt ut 16 ungdommer og kvoten var oppfylt. Solomon, som selv har melkegeiter, fikk ansvar for opplæringen av ungdommene.

Geitehold gir ungdommene økt selvfølelse

I midten av juni 2011 var jeg tilbake i Nyandira. I løpet av året som hadde gått, hadde det kommet positive tilbakemeldinger omkring prosjektet, også fra utenforstående fagfolk som hadde besøkt området. For å vurdere om prosjektet skulle viderefø-

res, var det viktig å se resultatene med egne øyne og å lytte til ungdommenes egne erfaringer.

Alle de 16 ungdommene var godt i gang med geiteholdet. Det var interessant og rørende å lytte til hvordan de foreldreløse selv opplevde effektene av å ha geita. De ungdommene vi møtte fortalte at det viktigste var at holdningen deres til seg selv og til sine muligheter var blitt forandret. Geita samt kunnskaper og ferdigheter i geitestell ga dem mulighet til å greie seg selv. De hadde fått en annen status i familien og blant venner. Nå kunne de noe verdifullt og eide også noe med verdi. Da vi møtte gruppen foreldreløse året før, ville 2 av ungdommene bli lærere. Nå ville 8 av ungdommene bli lærere. En av jentene mumlet først noe relativt utydelig, før hun hevet blikket mot meg og sa: „Jeg vil bli lærer. Når jeg selv har lært, forstår jeg hvor viktig kunnskaper og ferdigheter er for andre i min situasjon og i landsbyen.“

Ei geit til en ungdom kan synes som en beskjedne tilførsel og en beskjedne forrentning av kapital. Prosjektet tyder imidlertid på at å bygge fjøs til, stelle og melke geita også bidrar til utviklingen av ungdommenes egenverd og motstandskraft. Dette byggverket åpner for innlevelse og medfølelse i andres situasjon og et ønske om å gå i tjeneste for å være lærer for andre. Det er skikkelig forrentning.

Prosjekter har alltid forbedringsmuligheter. Vi hadde satset på at banken skulle være selvforsynt med geitekje for å låne ut til 10 nye foreldreløse ungdommer august 2011. Men dessverre ... Første året fikk vi tre aborter. De 13 kjeene som overlevde var alle av hankjønn. Så derfor har prosjektet hatt behov for noe kapital også denne sommeren. For å unngå samme tabbe som i første runde, er denne gangen noen kvinner over 50 invitert som bidragsytere. Kanskje feminin kapital kan føre til en høyere prosentandel hunkje i vinter?

Ansvarlig turisme – inkluderende økonomi

Ansvarlig turisme stiller krav til både reisearrangør og turister. Ved å bruke lokale leverandører og småskalaprodusenter og betale en rettferdig pris for varer og tjenester, kan turismen gi bedre levevilkår for mange, samtidig som det skjer på en bærekraftig måte.

Av Linda Veråsdal, daglig leder for Ethical Travel Portal

Reiselivsbransjen er en av verdens største industrier. World Tourism Organization har beregnet at direkte og indirekte effekter av reiselivsindustrien genererer 6–7 % av verdens arbeidsplasser. I 2010 krysset 940 millioner mennesker landegrensene (inkludert minst en overnatting) og hadde en samlet omsetning på 693 milliarder Euro (kilde: World Tourism Organization). Men hvor havner pengene?

Reiselivets pengestrøm har et stort potensial til å løfte flere ut av fattigdom, dersom ansvarlig turisme kommer sterkere frem på agendaen. Ansvarlig turisme går ut på å maksimere de positive effektene av turismen samt minimere de negative. Begrepet bygger på den tredelte bunnlinjen; samfunnsansvar, miljøansvar og lokal økonomisk vekst. I fattige land skal det ikke mye til for å gjøre hverdagen litt bedre for dem som bor der. Ved å inkludere lokale leverandører i reiselivsopplevelser styrker man lokalsamfunnet. Man sørger for at pengestrømmen spres til flere aktører enn kun noen få store.

Reiser med mening – gode eksempler

Ethical Travel Portal er en liten reisearrangør som jobber etter retningslinjene for ansvarlig turisme. Kjernen i ETP er å samarbeide direkte med småskala produsenter, så flest mulig kan få nytte godt av inntektene fra reiselivsvirksomheten. Turene er opplevelserike, møtene mellom mennesker er mange og verdifulle. Turistene får en reise utenom det vanlige. De reisende betaler en riktig pris for gode opplevelser – det er rettferdig handel. Man nyter ferien med god samvittighet fordi pengene går inn i lokalsamfunnet. Lokalbefolkningen får muligheter de ellers ikke ville fått, og de får en ekstra inntektskilde, som kan være det de mangler for å kunne sende barna på skole. ETP er aktivt involvert i utvikling av utflukter og i å skape gode opplevelser.

Ved å benytte Footsteps Eco Lodge som overnattingssted i Gambia bidrar gjesten til å holde 15 lokalt ansatte i arbeid året rundt. Ringvirkningene er mange; Footsteps handler direkte fra

Storytelling hører med i ansvarlig turisme. Her på båtturen i Kerala, India hvor legender og historier fra elva fortelles.



Homestay i Nepal. Være nye venner etter en prat over en felles middag og god natt søvn. Fantastisk utsikt å våkne opp til!



lokale bønder til en rettferdig pris. I stedet for å kjøre gjester selv mot betaling benytter de lokale taxi-sjåfører, de promoterer lokale utflukter og benytter seg av guider fra landsbyen. Dette er inkluderende økonomi, som turister støtter gjennom å velge riktig ferie.

There is no such thing as a free lunch

Det kan friste med gode tilbud. Men noen må betale for tilbudet, og som regel er det den underbetalte servitøren eller den lokale bonden som må selge under markedspris for i det hele tatt å få solgt produktene. I vinterhalvåret kan du booke flyreise til Gambia med hotell og frokost helt ned mot 3 000 kroner per person (last minute) hos de store charteroperatørene. Det er opplagt at det ikke kan være mye av dette som går til hotellet og Gambia. Resultatet er ofte at hotellet må stenge utenom sesongen fordi det ikke har penger til å holde åpent. Ansatte går da uten jobb deler av året.

Nepal er kjent for trekking-turisme (fotturer). Mye av turismen foregår i de samme destinasjonene. Ønsket er å spre turistene til mindre kjente områder. Dette for å bevare naturomgivelser og ikke minst spre pengebruken til å inkludere flere i lokalbefolkningen. Turismen er en stor inntektskilde, og en av utfordringene er å beholde pengene i landet hos småskalaprodusentene. I Chepang, nærheten av mer kjente Chitwan National Park, er det utviklet en relativt ny rute. Her har lokalbefolkningen fått opplæring. De få turistene som finner veien til Chepang bidrar til sterkere lokal økonomi. Det er vanlig å bo på homestay i fjellene i Nepal, det vil si at du bor og spiser i et privat hjem. Den første lille landsbyen i fjellene man kommer til på Chepang ruta er Hatibang, som har syv homestay's. Disse har sammen laget et rulleringssystem slik at homestay nummer en får besøk av hver syvende gjest som kommer. De er fremdeles bønder og har sitt daglige levebrød, men turismen bidrar til en liten ekstra inntektskilde som kommer godt med.

Linda og Ida. Ida Cham er en drivende kraft av en kvinne og entreprenør i Gambia. Homecooking med Ida er et populært konsept hun har startet. Hun tar med gjester på markedet, og hjemme hos henne lærer gjestene å lage tradisjonelle matretter og spiser en fantastisk lunsj. Slik kombineres kultur og tradisjoner med en utfukt, og pengene går direkte til Ida.



Vi trenger flere ansvarlige turister

Som ansvarlig reisearrangør må man vite hvem man jobber med, bygge opp partnerskap og føre en rettferdig forretningspraksis, ved å betale en rettferdig pris for service og produkter som selges til turister. Fokuset må ligge på å sørge for økonomisk gevinst i destinasjonen, med minst mulig lekkasje ut av lokalsamfunnet og landet hvor reisen finner sted. Reisearrangøren må involvere lokalbefolkningen og jobbe sammen med dem, blant annet med å utvikle gode utflukter som fremmer lokal kultur og tradisjoner, ivareta miljø og natur og sørge for lokal økonomisk vekst i destinasjonen.

Det er også en viktig oppgave å inspirere reisende til å velge mer ansvarlige operatører og opptre som ansvarlige turister. Dette innebærer blant annet å overnatte på steder som har lokal arbeidskraft, helårsdrift, gode arbeidsvilkår og støtter opp om lokalsamfunnet. En ansvarlig turist sprer pengebruken mellom flere småskalabedrifter, man benytter lokaleide restauranter som tilbyr mat etter sesongen og fra lokalområdet og støtter opp om lokalproduserte produkter og utflukter. Alt dette (og mer!) bidrar til en sterkere lokal økonomi og bedre levevilkår.

Fakta

Ethical Travel Portal er en reisearrangør med fokus på ansvarlig turisme. ETP er aktiv pådriver for ansvarlig turisme og bidrar i ulike reisemål med utvikling av utflukter og produkter i samarbeid med lokalbefolkningen og småskalabedrifter på stedet.

Reisemål: Gambia, India, Nepal, Romania, Senegal, Thailand og Uganda.
www.ethicaltravelportal.com
info@ethicaltravelportal.com

Ansvarlig turisme/Ethical Travel Portal er kunde i Cultura Bank



Travellers Forest, et initiativ ved elva Nila, Kerala India for å sette fokus på miljø og bevaring av vegetasjonen langs elvebanken. Bildet er av Linda og Uma.

Et unntak fra unntaket

Asylsøkere har rett til å bli møtt med likeverd, respekt og inkludering. Det mener initiativtakerne til Trampolinhuset, et nytt brukerdrevet kulturhus for asylsøkere og dansker i København.

Av Henrik Platz

Asyldebatten har vært et hett og kontroversielt tema gjennom mange år. Innstramninger i asylpolitikken har samtidig gjort det vanskeligere å få oppholdstillatelse i Danmark. I ventetiden kan asylsøkere verken utdanne seg eller jobbe. Ofte kan det ende i et sammensurium av fattigdom, isolasjon og mental handlingslammelse og enda større nedbruttet enn da asylsøkeren kom til Danmark.

En moralsk og sosial katastrofe

Avmakt har fått en gruppe københavnske kunstnere til å eksperimentere for å hjelpe asylsøkere, så de skal kunne føle seg rimelig behandlet og inkludert i samfunnet, mens de venter på å få saken sin avklart.

„For tre år siden begynte jeg å spekulere på om jeg kunne gjøre noe for asylmottakene. Jeg syntes at vi hadde en stor moralsk og sosial katastrofe her i Danmark. De menneskene som sitter der ute, er uskyldige i situasjonen sin. Men de blir brukt som syndebukker for at politikerne kan vise at de er handlekraftige. Jeg synes ikke det er rimelig,“ forteller kunstneren Morten Goll, som er en av initiativtakerne til, og i dag daglig leder av Trampolinhuset.

Et permanent og likeverdig rom

Røde Kors opplever at mange kunstnere tar kontakt for å sette i gang prosjekter for asylsøkerne. Etter noen uker forsvinner kunstnerne ut igjen, når de setter i gang med andre prosjekter andre steder. Igjen sitter asylsøkerne, ofte fortapte. De har investert mye av følelsene sine i det som settes i gang, og de har fått kontakt med noen dansker. Nå trodde de at de endelig hadde fått venner.

„Vi startet Asyl Dialog Tanken som et demokratisk og inkluderende forum, hvor danske studenter og asylsøkere kunne snakke om problemene i mottakene og forsøke å finne løsninger. Det var helt tydelig fra starten av at det var behov for et permanent pustehull i et ellers kaotisk liv. Derfor utviklet Asyl Dialog Tanken ideen om Trampolinhuset og visAvis, som er en avis for statsborgere og statsløse borgere i Danmark,“ forteller Morten Goll.

Det store problemet er, ifølge initiativtakerne, at asylsøkere ikke kan arbeide mens de venter på en avklaring. Asylsøkere skal ikke fjernes fra samfunnet og plasseres i mottak, helt uten innflytelse. Mennesker har rett til et liv og et arbeid og skal ha muligheter for å gjøre seg nyttige for andre for å kunne leve et anstendig liv.



Møtet med 'den andre' er et fullkomment fokus i Trampolinbusets arbeid. Møtet skal foregå i ubetinget gjensidig respekt og finner mange uttrykk, som her i en av Trampolinbusets mange teaterworkshops.

Foto: Trampolinhuset

„En av våre brukere har sittet 11 år i et asylmottak uten å få en avklaring. Han følte seg helt forlatt. Han har undret seg over hvorfor han aldri har lært å kjenne en danske. I begynnelsen, da han kom til den første workshopen i Kongelunden, var han ganske psykotisk å se til. Etter tre uker begynte han å åpne opp. I dag skriver han i visAvis. Selv sier han at Trampolinhuset fikk ham ut av mottaket,“ sier Morten Goll.

Brakerstyring, selvorganisering og frivillig arbeid

Alle aktivitetene i Trampolinhuset tar utgangspunkt i den enkeltes ressurser. Nasjonalitetene møtes på tvers rundt fellesmøter, matlagning, språkundervisning, pc'er, workshops og foredrag. Det gir grunnlag for at danske frivillige og sauegjeteren fra fjellene i Afghanistan sammen kan møte menneskerettighetseksperter fra Kabul.

„Vi spør asylsøkerne om hva de kan gjøre for Trampolinhuset. Det er en fantastisk måte å lære å forstå hva demokrati er. Men å stille krav til 'den fremmede' fungerer kun hvis han eller hun føler seg grunnleggende respektert. Vi skaper rommet hvor folk føler seg likeverdige og inkluderte. Derfor kan vi få folk til å arbeide for fellesskapet,“ mener Morten Goll.

Kun tre personer står på lønningslisten. Resten baseres på frivillig arbeid eller Røde Kors' praksis for asylsøkere. Den største utgiften går til klippekort til transport til og fra asylsentrene, fordi asylsøkerne selv ikke har råd til billetter. I mai

hadde huset 250–300 besøkende i uken. Med dette besøkstallet vil transportutgiftene koste Trampolinhuset en millioner kroner i året.

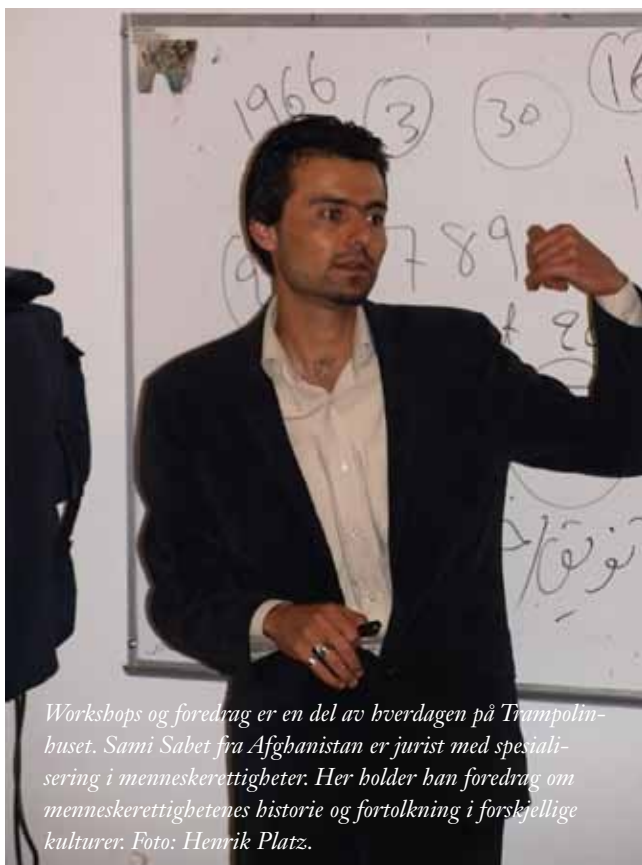
Asylmottakene produserer sosialklienter

I Trampolinhuset virker det helt grotesk at flyktninger ikke får lov til å arbeide. De kan få en seng og litt lommepenger. De kan ta imot barmhjertighet fra veldedige organisasjoner, og det har de lov til og rett til. Men utover dette lærer de å bli tiggere.

„Asylsystemet er en fabrikk som produserer sosialklienter til velferdssamfunnet. Når folk har sittet slik i flere år, så har man jo ødelagt arbeidsevnen deres. Slik viser man dem hvordan dette stenrike landet har råd til å øse penger ut, i stedet for å sende dem ut for å finne et arbeid, slik man gjør sydpå,“ hevder Morten Goll.

Midt i asylsøkernes juridiske og sosiale unntakstilstand forsøker Trampolinhuset å være et plaster på såret og å vise nye veier i arbeidet med flyktninger.

„Vi kan ikke gi folk rettigheter, men vi kan gi dem aksept. Ideelt sett burde asylsentrene flyttes inn til byene og omdannes til en slags dagsentre. Her kan man ha undervisningstilbud og sosial og juridisk hjelp tilpasset til de særlige problemene asylsøkere har. Og så skulle asylsøkere kunne bo blant oss andre, finne seg en jobb og bevare selvrespekten sin. Det ville vært hundre ganger bedre. Derfor er Trampolinhuset kun et unntak fra unntaket,“ avslutter Morten Goll.



Workshops og foredrag er en del av hverdagen på Trampolinhuset. Sami Sabet fra Afghanistan er jurist med spesialisering i menneskerettigheter. Her holder han foredrag om menneskerettighetenes historie og fortolkning i forskjellige kulturer. Foto: Henrik Platz.

Om Trampolinhuset

Trampolinhuset på Nørrebro i København er et brukerstyrt kulturhus for asylsøkere og danske. Huset bygger på demokrati, selvorganisering og brukerstyring. Det helt sentrale formålet er å skape et sosialt rom hvor folk kan føle seg likeverdige.

Trampolinhuset har siden etableringen i november 2010 fått 600 brukere med over 40 forskjellige nasjonaliteter. Ca. 110 er dansker. Aktivitetene rommer advokat- og sosialrådgivningsbistand, café, debattarrangementer, folkekjøkken, frisørsalong, guidede turer, internett-café, lege og tannlegehjelp, kvinneprogram, kjøkken, skredderbutikk, sport, språkundervisning, teaterworkshops og unge- og barneprogram.

Trampolinhuset er økonomisk uavhengig av det offentlige og partipolitisk nøytral. OAK Foundation Denmark har støttet Trampolinhuset med tre mill. dkk til etableringen og de første to-tre års drift. Trampolinhuset har p.t. søkt 25 ulike fond for å kunne drive huset videre.

Trampolinhuset er kunde hos Merkur.

www.trampolinehouse.dk
www.visavis.dk

Store virksomheters dilemma: Hva skal vi gjøre med pengene?

Store virksomheters overskudd akkumuleres i takt med at de blir gjeldsfrie. Pengene brukes ofte på å kjøpe opp konkurrenter og på rasjonalisering for å tilfredsstille aksjonærenes avkastningskrav. Men det er behov for at vi ser på anvendelsen av overskuddet i en større og langt mer nyanisert helhet, hvis virksomhetenes samfunnsansvar skal gi mening.

Av Lars Pebrson, administrerende direktør i Merkur

Den store og meget omtalte offentlige gjelden som plager mange land, motsvares av langt mindre omtalt økt sparing i den private sektor. Gjeld og tilgodehavender er nemlig alltid like store, som det følger av bokføringsmatematikken. Under-skuddene søkes adressert med nedskjæringer, mens potensiell beskatning av overskuddene er tabu.

Finanskrisen har som en av flere upååkte konsekvenser hatt en større konsentrasjon av kapital i de store bedriftene. Disse har kunnet utnytte markedsposisjonen sin til å stramme inn på omkostninger og underleverandører og tjener nå ofte flere penger enn før. Tåperne har vært mange små og mellomstore virksomheter, som ikke har en posisjon som muliggjør en liknende øvelse. I hvert fall ikke med samme effekt.

Gjeldsfrie virksomheter

En uttalelse i Nyhedsbrev for Bestyrelser (Økonomisk Ugebrev) fra mars 2011 peker på at de frie likvidene i Danmarks ti største ikke-finansielle børsnoterte selskaper har steget fra minus 39 mrd. kr. i 2008 til pluss 55 mrd. kr. i 2010. Adskillige store virksomheter som FLSmidt, Novo Nordisk, ØK og Lundbeck er nå i praksis gjeldsfrie, mens andre er like ved. Det er snakk om en forbedring av den finansielle stillingen i meget stort omfang og på meget kort tid.

Tendensen ses også i de store multinasjonale selskapene. Ta for eksempel Apple Inc. (USA), som mange Merkur og Cultura-kunder utvilsomt har vært med på å berike ved innkjøp av iPhones, iPods og annen hipp elektronikk. I en pressemelding fra 19. juli 2011 rapporterer de *All-Time Record Revenue and Earnings*. Og det ser imponerende ut. For den ni måneders perioden som det rapporteres for, er omsetningen i forhold til samme periode året før steget fra 44,9 til 80 milliarder dollar (418 mrd. kr), og overskuddet har vokst fra 9,7 mrd. dollar til 19,3 mrd. dollar (101 mrd. dkk). Pengestrømsanalysen viser i tillegg at driften har generert kontanter for hele 27 mrd. dollar.

Ser vi på balansen ser det ikke mindre imponerende ut. På aktivsiden ser vi at beholdningen av kontanter samt kortsiktige og langsiktige omsettelige verdipapirer har vokst fra 51 mrd. dollar til 76 mrd. dollar (nesten 400 mrd. dkk). Gjeld er det ikke mye av. Egenkapitalen utgjør hele 65 prosent av passivsiden.

Og dette er bare én virksomhet. Man kan gjøre tilsvarende iakttagelser med for eksempel de multinasjonale oljeselskapene som tjener på høye råvarepriser, eller de store amerikanske bankene, som igjen tjener store penger på handel med ulike finansielle instrumenter.

Pengene hopper seg opp

Dette skaper et dilemma. For hva skal man gjøre når all gjeld er betalt, og man fortsetter med å tjene penger som før? Shareholder value-logikken tilsier at virksomheten skal arbeide aktivt med kapitalen for å skape økt avkastning til aksjonærene, altså tjene enda mer penger. Kan ikke virksomheten dette, vil aksjonærene ha pengene tilbake, så de kan investere dem et annet sted. Dette synspunktet er de store pensjonskassene de første til å praktisere.

Store selskaper kan ofte kun øke forretningsomfanget ved å kjøpe andre virksomheter, dvs. anvende den oppsparte kapitalen til oppkjøp av aksjemajoriteten hos konkurrenter. Derved havner pengene i prinsippet hos de samme aksjonærene, for eksempel pensjonskassene, som jo også eier disse aksjene. Det betales en overpris som aksjonærene selvfølgelig er glade for, men som i neste omgang legger et press på virksomheten for å forrente den (kanskje for) høye kjøpesummen – et press som føres videre ut

i systemet til leverandører osv.

De store akkumulerte overskuddene vil vedvare å sirkulere blant de store aksjonærene, herunder pensjonskassene, som kjøpesummen for overdratte virksomheter. Samtidig økes samme akkumulerte overskudd.

„De store akkumulerte overskuddene vil vedvare å sirkulere blant de store aksjonærene, herunder pensjonskassene, som kjøpesummen for overdratte virksomheter. Samtidig økes samme akkumulerte overskudd.“



Overskuddet i store danske og internasjonale virksomheter akkumulerer seg etter hvert som virksomhetene blir gjeldfrie. Skal en del av dette overskuddet føres tilbake til samfunnsøkonomien som en del av de store selskaperes samfunnsansvar? spør Lars Pebrson, administrerende direktør i Merkur. Foto: Henrik Platz

Hvor hensiktsmessig er dette for samfunnet, som virksomhetene jo er en del av, at penger som ikke engang er nødvendige for virksomhetens drift, i og med at all gjeld er betalt, hoper seg opp? Virksomhetene er avhengige av det omkringliggende samfunnet. Men samfunnets infrastruktur og evne til å berede fremtiden gjennom for eksempel forskning og utdanning kommer under press på grunn av de svake offentlige finansene. Langsamt vil dette også bli til skade for virksomhetene. Er det etterhånden oppstått proporsjonsforvridning mellom de udekede behovene for investeringer i de felles strukturer og de store nasjonale og internasjonale virksomheters inntjening?

Et eksempel

Vi har nettopp vært vitne til et bisart politisk drama om den amerikanske statsgjeld, som dreide seg om en økning av det i forveien astronomiske gjeldstaket på 14 300 mrd. dollar. Situasjonen ble benyttet til en ideologisk motivert utpressing av den splittede amerikanske kongressen. Gjeldsproblemet ble adressert med innsparing først og fremst på sosiale programmer og sykeforsikring, selv om man tross alt også tok fatt på de ekstreme amerikanske militærutgifter. Men skatter av enhver art var absolutt tabu, ikke engang lukning av åpenlyst urimelige hull i skattelovgivningen kunne det skapes flertall for.

På den ene siden ser vi altså en mer og mer utarmet stat som blir ute av stand til å skape sosial trygghet for sine innbyg-

gere, og ute av stand til å investere i den infrastruktur alle er avhengige av og som i USA i høy grad er helt nedslitt. På den andre siden ser vi store virksomheter som bugner av økonomiske midler, som det faktisk i stigende grad blir et problem å finne fornuftig anvendelse for. Ulikhetene blir større, og stadig mer rikdom konsentreres hos et lite mindretall. Det økonomiske kretsløpet i samfunnet er gått i stykker.

Behov for nytenkning

Bedriftsorganisasjonene snakker gjerne om behovet for lavere selskapsskatt. Men for de store selskaperes vedkommende forekommer ikke dette behovet som påtrengende. De kunne faktisk betale mer i skatt, uten at de nøkternt sett ville lide noen skade.

Og hva med den uavhengige forskningen og kulturen, der hvor såkornene til fremtidens økonomi legges? Sett på lengre sikt har virksomhetene faktisk en interesse i å styrke dette området ved å bidra i betydelig omfang. Vel og merke uten at virksomhetene skal kontrollere innholdet i forskningen eller kulturaktivitetene.

Samlet sett har vi behov for å se på anvendelsen av overskuddet i en større og langt mer nyansert helhet og legge et helt nytt perspektiv på begrepet virksomhetenes samfunnsansvar (CSR).

Borgerlønn – en videreutvikling av velferdssamfunnet

Samfunnet vårt er hierarkisk strukturert, med permanente utfordringer i forbindelse med arbeidsfordeling og arbeidsledighet. En konsekvens av dette er problemstillinger som følger av at deler av utsatte grupper blir gjort til sosialklienter. Borgerlønn kan bidra til å løse slike problemer og til å skape større rettferdighet.

Av Erik Christensen, tidligere lektor i samfunnsfag på Aalborg Universitet

Vi har et ganske skjevt syn på samfunnsøkonomien. Vi tror at vi klart kan måle den enkeltes innsats i samfunnet ved kun å se på markedet. Men vi lever i en svært komplisert samfunnsstruktur, som ikke bare omfatter det økonomiske markedet. Vi arbeider ikke bare for oss selv, men også for andre, og vi nyter godt av andres arbeid.

Vår infrastruktur og teknologi er ikke enkeltpersoners verk, men et felles produkt. En arv fra forrige generasjoners arbeid. Den tilhører ikke noen få, utvalgte personer, men fellesskapet. Samfunnet inneholder altså en felles kapital, som alle naturlig bør få del i. Det er den moralske argumentasjonen for og logikken bak, at alle samfunnsmedlemmer får en løpende andel av vår felles kapital. Et utbytte fra det produksjonsresultatet som skapes, – en borgerlønn.

Permanent utstøtte

Lønnet arbeid dominerer samfunnet vårt. Øverst i samfunnspyramiden er mennesker med et sikkert lønnet arbeid, som aldri opplever arbeidsløshet. Nederst er en relativt stor gruppe som havner utenfor arbeidsmarkedet, fordi de midlertidig eller permanent ikke kan brukes på det tradisjonelle arbeidsmarkedet. I stedet mottar de ulike former for trygde- og stønadsordninger.

I løpet av de siste 25 årene har det konstant vært ca. 25 prosent av befolkningen mellom 18–66 år som er utenfor arbeidstyrken av ulike årsaker, som får sosiale ytelser. Det tilsvarer vel 800 000 helårsmottakere i Danmark. Vi har innført arbeidsmarkedsreformer og sosialreformer, og det har vært høykonjunktur. Men ingen inngrep har hjulpet. Det er kun skjedd litt omflytting mellom ulike trygdeytelser. Blant trygdemottakerne finnes en særlig underklasse av flyktninger og innvandrere, som befinner seg på et nivå med lavere sosial ytelse enn etniske danske (i form av starthjelp og introduksjonsytelser). Denne fastlåste klassesdelingen skaper flere problemer for alle grupper. Både for dem som er i arbeidsmarkedet, og for dem som er utenfor.

Et belastende arbeidsmarked

Det moderne arbeidsmarkedet er blitt så krevende at mange hvert år blir utstøtt, midlertidig eller permanent. 20–30 prosent

av befolkningen, – særlig dem innenfor arbeidsmarkedet, – antas å lide av stress. Aktivitingspolitikken overfor arbeidsløse og mottakere av sosial støtte inneholder også flere typer problemer. For det første er dette en dyr ordning, ca. 15 mrd. pr. år i Danmark. For det andre er effektene meget begrenset.

Riksrevisjonen har fastslått (2010) at aktiveringsarbeidet overfor de ikke-arbeidsmarkedsklare mottakere av sosialstøtte, som i perioden 2006–2009 har kostet 9 mrd. dkk, ikke har hatt noen effekt. Dessuten blir reglene for sosiale ytelser stadig mer innviklete. Staten stiller i stigende grad spesifikke krav til mottakernes livsform og adferd som betingelse for å motta ytelser. Det skaper rettsikkerhetsproblemer og problemer med klientgjøring.

Klientgjøring

Tendensen til klientgjøring ses tydelig på sykepenge- og førtidspensjonsområdet. I de siste årene har de skjedd en voldsom vekst i antall somatiserende tilstander med diagnoser som fibromyalgi, kronisk whiplash-syndrom, kroniske smerter, kronisk tretthetssyndrom, med mer. Dette viser seg i et økende sykefravær.

Her er det vanskelig å stille en 'riktig' diagnose. De umiddelbare symptomene er ofte utbrenthet, stress og kroniske smerter. De bakenforliggende årsakene kan være et oppjaget arbeidstempo, utrygghet i jobben og familiære konflikter. Disse menneskene er ikke friske nok til å ivareta en jobb. Derfor søker de å få en diagnose, som kan sikre dem sykedagpenger og en eventuell førtidspensjon. Og leger, psykologer og advokater lever av å stille diagnoser, hvilket er med på å 'sykeliggjøre' menneskene ytterligere.

Borgerlønn = Fleksibilitet og frihet

En generell borgerlønn vil skape større fleksibilitet og frihet på arbeidsmarkedet, og det vil bidra til å fordele lønnsarbeidet bedre. Samfunnsinntekten skal være ubetinget og en rett til en inntekt på et beskjedent nivå, som svarer til et sted mellom folkepensjon og arbeidsløshetsstrygd.

Borgerlønn må være for alle statsborgere og mennesker med permanent opphold i en stat. Den skal gis til alle uavhengig av inntekt og formue. Dette i motsetning til en rekke



sosiale ytelser, som er behovsbasert eller som oppnås ved opptjening. Derfor er det ingen rådighetsplikt eller aktiveringsplikt knyttet til en ubetinget borgerlønn, slik det er i dag ved dagpenger ved arbeidsledighet og sosialstøtte.

Ved at borgerlønnen ikke motregnes mot vanlig arbeidsinntekt, unngår man den såkalte 'fattigdomsfellen', hvor den faktiske inntekten blir lavere enn dagpengesatsen. Derfor vil det alltid lønne seg å arbeide. Borgerlønn vil dermed motivere til å påta seg arbeid, men også gi bedre mulighet til å starte selvstendig virksomhet.

En borgerlønn er ikke en ny type overføringsinntekt for noen bestemte personer eller grupper, men det skal gi en grunntrygghet for alle. Den vil gi styrke til individets frihet og uavhengighet både i forhold til arbeidsmarkedet, staten og det sivile samfunnet. Skillet og motsetningene mellom såkalte 'ytende' og 'nyttende' borgere oppheves ved at alle innbyggere er likestilte i forhold til økonomisk trygghet.

Innvendinger

Likevel er det politisk motstand mot samfunnslønn. Mange mener at dette strider mot alle fellesskaps moralske logikk. Man skal yte for å kunne nyte. Og det må være en sammenheng mellom rettigheter og plikter. Så hvordan forsvare å gi alle et eksistensminimum uten å kreve en motytelse?

Argumentasjonen brukes imidlertid snevert omkring lønnsarbeidet. Men det uformelle (ulønnete) arbeidet, – husarbeidet, omsorgsarbeidet, det uformelle arbeidet i nærmiljøet, det politiske arbeidet, – som alle mer eller mindre bidrar til, – er en nødvendig forutsetning for at lønnet arbeid skal kunne finne sted. Og er det ikke også viktig å verdsette det arbeidet?

Det har vi jo ikke råd til, vil mange si. Da vil folk slutte med lønnet arbeid og heller bli kunstmalere og musikere. Alle undersøkelser viser imidlertid at vi er et arbeidselskende folk,

og bare meget få vil velge å leve på et eksistensminimum. Markedet vil også regulere nivået på dette eksistensminimumet. Hvis borgerlønnen er for høy og det mangler arbeidskraft, må flere påta seg lønnet arbeid, eller borgerlønnen må reduseres. Hvis mange har lønnet arbeid, vil borgerlønnen kunne økes.

I praksis

Hvordan skal en slik borgerlønn utformes konkret? For det første ved å erstatte de fleste sosiale støtteordninger med en ubetinget basisinntekt. Det gjelder for eksempel folkepensjon, førtidspensjon, aktiveringsytelser, sosialstøtte, starthjelp, introduksjonsytelser, syke- og barselpenger, personfradrag, barnebidrag og studiefinansieringsordninger. (Red. anm.: Artikkelen er skrevet med utgangspunkt i danske støtteordninger; og de danske betegnelsene er beholdt i den norske oversettelsen.)

Denne gjennomgripende rasjonaliseringen vil gi vesentlige innsparinger, som

heller kan bidra til å finansiere en basisinntekt.

Vi kan videre tenke oss ulike finansieringsmodeller. Den enkleste måten er å la skattesystemet administrere basisinntekten i form av en negativ skatt. Rent praktisk kan det skje det ved å gi alle et skattefritt fradrag på selvangivelsen tilsvarende borgerlønnen, – p.t. tilsvarende et beløp på 96 000 dkk, – og beskatte alle inntekter med en flat skatt på for eksempel 50 prosent. Hvis total inntekt minus samfunnslønn er negativ, utbetaler likningskontoret forskjellen med for eksempel et beløp hver måned. Modellen har tilsiktet minimal fordelingsmessig effekt og nøytralitet med hensyn til skattetrykket (se Per Sørensens beregninger på www.basisindkomst.dk).

En annen mer radikal modell er å kreve inn de arbeidsfrie verdiøkninger ved å eie grunn. En tomteskatt kan finansiere en ubetinget samfunnslønn til alle. Tomteskatt er en løpende avgift som skal betales av alle som har skjote på at de eier tomtegrunn. Avgiften skal svare til jordrenten på det gjeldende jordstykket. En slik reform sikrer at alle innbyggere i samfunnet får del i de samfunnsskapte verdistigningene, i motsetning til i dag, hvor de tilfaller en liten gruppe.

Lenker

- » www.basisindkomst.dk
- » www.basicincome.org
- » www.erikchristensen.net
- » www.wboe.dk – på denne hjemmesiden presenteres konkrete beregninger på basisinntekt.

Samfunnsansvar (CSR) i små og mellomstore bedrifter er kreativt og lønnsomt!

Gründerne i Meta Kompetanse hjelper bedrifter med å finne kreative løsninger på hvordan de kan ta mer samfunnsansvar og samtidig gjøre det til et konkurransefortrinn.

Av Bente Karoliussen, Meta Kompetanse

Hva er egentlig samfunnsansvar?

„Med samfunnsansvar forstår vi områder der bedriften har et ønske om å påvirke og ta ansvar utover sin egen sfære. Et mål som gir positivt bidrag innenfor områder som økonomi, miljø og etikk relatert til ansatte, leverandører og/eller produkt. Det skal være både bra for samfunnet og samtidig styrke bedriftens lønnsomhet.“

Dag Møkleby, Meta Kompetanse

Rådgiverne Bente Karoliussen og Dag Møkleby har en sterk drivkraft i å finne bærekraftige løsninger for også små og mellomstore bedrifter



Fremmedkulturelle ansatte gir flere kunder

Regnskapsbistand as, et veletablert regnskapsbyrå med 18 ansatte, har med involvering fra alle ansatte, vært igjennom arbeidet med å utforme en helhetlig strategi der de har definert ulike suksesskriterier innenfor Profit, People and Planet.

Regnskapsbistand satte i utgangspunktet et tradisjonelt CSR-mål relatert til miljøområdet. Dette ble hurtig oppfylt, med begrenset miljømessig effekt. Ei heller ga det stort engasjement blant de ansatte. Vår erfaring er at det fungerer best dersom bedriften finner områder med en klar tilknytning til driften når de skal definere sitt samfunnsansvar. Dette øker troverdigheten og ikke minst, det øker forståelsen og eierskapet hos de ansatte. Jo klarere koblingen er, dess bedre vil det fungere.

Regnskapsbistand satte så et CSR-mål om at 1/3 av de ansatte skal ha fremmedkulturell bakgrunn. Resultatmålet er økt omsetning gjennom nye og flere kunder fra bedriftsledere som har felles språk med 1/3 av de ansatte i Regnskapsbistand. Disse ansatte har også kjennskap til de kulturelle kodekser og spørsmål som disse bedriftseierne støter på. Dette skal også gi effekt på kundetilfredsheten. På sikt vil kanskje disse kundene anbefale byrået videre til andre i samme situasjon. Dette eksemplet viser at det å tenke kreativt, fremtidsrettet og utenfor de vedtatte sannheter, kan gi økt lønnsomhet på kort og lang sikt.

Jan-Ivar Sørensen, daglig i Regnskapsbistand sier det slik: „I tillegg til at det må være forankret i ledelsen er vellykket implementering av samfunnsansvar avhengig av engasjementet fra de ansatte. Samfunnsansvar er med andre ord ikke et enkeltmannsprosjekt. For de ansatte betyr dette en hel del; stolthet, lojalitet og nettopp engasjement. For profilen betyr det at vi var de første i bransjen som satset bevisst på denne ressursen. Idéen og målsettingene lar seg kopiere, men for oss er det utrolig tilfredsstillende at vi var først ute i bransjen.“

Den samfunnsmessige effekten av Regnskapsbistands CSR-målsetting er at høyt kvalifiserte ikke-etnisk norske, som under normale omstendigheter kunne gått lenge arbeidsledige, blir etterspurt og oppfattet som attraktive og ressursrike ansatte. I tillegg kommer sparte samfunnskostnader ved at de nye mi-



Regnskapsbistand har 18 ansatte og 6 nasjonaliteter. Her ser vi et knippe av dem, fra venstre:

Linn Ramsøy (N), Birger Larsen (N), Sladjana Markovic (Serbia), Jan-Ivar Sørensen (N), Rabia Mirza (Pakistan), Hanne Bekkestuen (N), Marius Thorsen (N), Peiman Parsa (Iran), Monica Haugen (N)

noritetsspråklige kundene ikke gjør feil, eller belaster samfunnet ved å etterspørre disse tjenestene fra offentlige etater. I et større bilde ser vi at konkurransefordeler på bedriftsnivå betyr inkludering på samfunnsnivå. Det gir mening i utsagnet „Tenk globalt – handle lokalt!“ Jan-Ivar Sørensen supplerer: „Målene for Profit, People and Planet (PPP) henger nært sammen. Vi opplever derfor at bedriften oppnår ekstra resultat fordi det veldig enkelt kan lages aktiviteter som støtter opp om hverandre.“

Tips til små og mellomstore bedrifter som ønsker å ta samfunnsansvar i egen bedrift

Ettersom ikke alle tiltak gir resultater på bunnlinja første år, sørg for at du involverer ansatte og har støtte fra styremedlemmer og aksjonærer. De bedriftsledere som velger å gjøre denne jobben på egen hånd, opplever ofte i nedgangstider eller når resultatene lar vente på seg at CSR blir lagt til side pga manglende støtte og langsiktig tenkning.

1. Tenk det; CSR kan virke omfattende, men husk – en bedrift kan ikke ta ansvar for all verdens problemer. Finn et område som passer som hånd i hanske til din drift. Prioriter områder som naturlig passer inn – det være seg produkt eller tjeneste.
2. Gjør det; Sett mål for din bedrifts samfunnsansvar. Det betyr i praksis at du utarbeider konkrete aktiviteter som vil være en naturlig del av daglig drift.
3. Si det! Skal CSR ha en effekt på bunnlinja, er det viktig å kommunisere det ut. Gjennom kommunikasjon når du kunder, potensielle kunder, ansatte og konkurrenter og forsterker effekten av det samfunnsansvar din bedrift er engasjert i. Dette forplikter internt også.

Å tenke samfunnsansvar er kostnadsfritt – Å ta samfunnsansvar er sunn fornuft satt i system

For tiden aktualiseres CSR i økende grad bla gjennom pålegg fra det offentlige, krav fra kunder og ønsker fra ansatte. Det offentlige har lansert sitt CSR-kompass, som er en veileder for hvordan offentlige innkjøpere kan stille krav om samfunnsansvar for sine leverandører. CSR er ingen trend, det er snarere sunn fornuft og en smartere, mer fremtidsrettet og lønnsom måte å drive sin virksomhet på.

Om Meta Kompetanse

Meta Kompetanse as drives av Bente Karoliussen og Dag Møkleby. Med forankring og kompetanse i helhetstenkning ('Systems Thinking') spesialiserer de seg innenfor CSR.

Dag Møkleby er utdannet samfunnsøkonom fra Universitetet i Oslo og har bred erfaring fra ulike departement og direktorat. Bente Karoliussen, med utdannelse innenfor markedsføring og informasjon, har arbeidet med strategisk markedsføring i privat og offentlig sektor.

Les mer:

www.metakompetanse.no
www.csr-kompasset.difi.no

Skatteparadis og demokrati

Av Frøydis Olaussen, styremedlem Tax Justice Network Norge

Gjennom skatteseddelen bidrar hver og en av oss til fellesskapet, men enda viktigere er det at skatten vi betaler fungerer som en kontrakt mellom de folkevalgte og oss. Vi har rett til å holde dem ansvarlig mot at vi oppgir en del av vår lønn. Det er derfor verdens 60 frihavner for skatt, skatteparadisene, utgjør en trussel mot alle samfunn. Her har verdens rikeste selskap og privatpersoner, statsledere og kriminelle fått fri mulighet til å tilrane seg stadig mer av fellesskapets inntekter og dermed undergrave demokratiet. Kapitalflukt er en stor global utfordring, som gjør gapet mellom fattige og rike enda større. I 2008 forsvant 1 260 milliarder dollar ut fra utviklingsland på grunn av ulovlig kapitalflukt, det er ti ganger mer enn hva vesten gir i bistand.

Hva mener vi med skatteparadis?

I følge OECD er et skatteparadis et sted som oppfyller minst tre av disse kriteriene:

1. Ikke-bofaste personer betaler liten eller ingen skatt.
2. Ingen utveksling av skatteinformasjon med andre land.
3. Hemmelighold/fravær av gjennomskiktighet garanteres bedriftene som holder til der.
4. Ingen krav om omfattende lokal aktivitet, i flere tilfeller forbud mot lokal aktivitet.

Hemmeligholdet er det mest sentrale punktet. Multinasjonale selskaper, banker og andre finansaktører har under denne manglende reguleringen hatt mulighet til å bygge opp intrikate og uforståelige finansielle aktiviteter. I nær sagt et hvilket som helst selskap som opererer over egne landegrenser finner man ett eller flere nivå av datterselskaper i skatteparadis. Her kan bedrifter etablere komplekse selskapsstrukturer som det er nærmest umulig å få oversikten over.

Det finnes regnskapsstandards for selskap. Problemet med disse er at de ikke er i nærheten av å gi tilstrekkelig informasjon for å skape tillit og være etterrettelige ovenfor myndighetene. Tilstrekkelig informasjon vil si å rapportere om omsetning,



resultat og skatt samt eierforhold i alle land selskapene opererer i. Per i dag er det ikke plikt for selskap til å bryte ned sine regnskap på denne måten; praksis er å offentliggjøre tall for svært store geografiske områder i en samlest, for eksempel under overskriften *Afrika*. Den enkelte afrikanske stat kan dermed ikke skille ut nøkkeltall for sitt land, ei heller se hvem som egentlig eier selskapet.

Det å utnytte skatteparadisenes fordeler er ikke lenger forbeholdt de store og mektige selskapene. I Sverige er det avslørt at skatterådgivere hjelper småbedrifter, som rørleggere og tannleger, med å opprette kontoer der. En stadig større del av verdensøkonomien, helt ned til de minste aktørene, er altså på vei inn i ugjennomsiktig og uregulert farvann.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd avslørte i mars i år at kun hvert fjerde selskap betaler selskapsskatt i Danmark. Selskaper, banker og våre skattepenger er umerkelig blitt mer og mer vevd inn i en internasjonal kjeltringøkonomi. Hver gang pengene passerer gjennom et av klodens over 60 skatteparadis, blir sporene etter dem raskt visket bort.

Norge har internasjonalt erklært krig mot skatteparadis og har dermed anerkjent at skatteparadis ikke har en legitim plass i den globale økonomien. I Danmark er det politisk flertall for å ikke gi selskaper som benytter seg av skatteparadis, kontrakter med det offentlige. På tross av dette, og på tross av konsensus i samfunnet om at skatteparadis er et onde, er lite hendt.

Hva må gjøres?

Selskaper må være åpne om sin virksomhet i skatteparadiser. Produksjon må gjerne foregå i skatteparadis, men da må omstendighetene rundt driften være åpne, det skal tydelig kunne vises at selskapet ikke bruker plasseringen i skatteparadis for å unndra skatt. Bevisbyrden må ikke ligge på tilsynsmyndighetene, det må være i alles interesse at selskapene gjennom bindende regler offentliggjør selskapsstrukturen og regnskapsopplysningene.

Et verktøy mot ulovlig kapitalflukt er Land-for-land-rapportering. Dette er en rapporteringsstandard som innebærer at

selskaper, for hvert land de opererer i, blant annet viser inntekter, utgifter, fortjeneste, skatt og antall ansatte. Bli med å støtte kampen for land-for-land-rapportering.

Gevinstene vil være enorme, ikke bare for vår økonomi, men også for sårbare økonomier i utviklingsland. Når selskaper har mulighet til å etablere innflokke selskapsstrukturer for å slippe skatt, bidrar dette til å flytte skattetrykket over på lønsmottakere. Det vil si mer skatt på vanlig folks inntekt for å dekke opp for samfunnets tapte skatteinntekter.

- 1) Du kan finne en oversikt over skatteparadisene her: www.financialsecrecyindex.com
- 2) www.iff-update.gfip.org
- 3) www.ae.dk/analyse/kun-26-procent-danske-selskaber-betaler-selskabs-skat

Hva kan du gjøre?

- » Støtt vårt arbeid og følg oss på www.taxjustice.no
Facebook: facebook.com/tjnnorge og Twitter: twitter.com/tjnnorge
- » Eller følg nettverket internasjonalt www.taxjustice.blogspot.com
Facebook: facebook.com/TaxJusticeNetwork og twitter.com/TaxJusticeNet
- » Støtt våre medlemsorganisasjoners arbeid, se oversikt på vår internettside.
- » Engasjer deg! Kirkens Nødhjelp har egen kampanje du kan lese om her: www.engasjert.kirkensnodhjelp.no
- » Skitne penger – Kamp mot skatteparadis. Er Attac Norges kampanje, du kan lese mer her www.skatteparadis.attac.no
- » Følg Ibis sitt arbeid: www.ibis.dk

Tax Justice Network Norge bruker Cultura Bank

Handel med mat – to perspektiver

Hvilke verdier skaper det å produsere for et lokalt marked?

Av Helene Bank, spesialrådgiver i alliansen For velferdsstaten og styremedlem i Utviklingsfondet

Hva skjer hvis en bonde selger mat på det lokale markedet? Først og fremst selger hun overskuddet av sin produksjon. Inntekten fra dette salget bruker hun til å kjøpe nye varer og tjenester i lokalsamfunnet.

Den kunden som kjøper hennes vare har ikke selv produsert denne varen, hun har kanskje konsentrert seg om en annen vare, eller om videreforedling av andre råstoffer. Tryggheten for at varen som trengs finnes på det lokale markedet, gjør at kunden har kunnet konsentrere seg om annen produksjon. Den første bondens vare er en ressurs som indirekte øker verdien i lokalsamfunnet ved at den skaper en frihet i samfunnet til å fokusere på annen produksjon. Mens merforbruket blant de rike i utviklingsland i større grad er importerte varer, kjøper folk på landsbygda i hovedsak nasjonalt/lokalt produserte varer.

I utviklingsland er det beregnet at produksjon for salg i lokale markeder øker verdiskapingen i samfunnet med mer enn 250 %. I Norge kjenner vi det igjen gjennom at det er etablert meierier, slakterier og enda mer spesialisert matproduksjon, først lokalt, siden mer spesialisert og sentralisert.

Minimalt til bonden

Hva skjer hvis bonden produserer og selger sine varer for det internasjonale markedet? Hun kan være heldig å få samme pris for matvaren som hun ville fått om hun hadde brukt sine ressurser til å produsere for det lokale markedet. Forhåpninger

„I utviklingsland er det beregnet at produksjon for salg i lokale markeder øker verdiskapingen i samfunnet med mer enn 250 %.“

om bedre pris kan gjøre at hun legger produksjonen om til eksportvarer. Det kan også være spesielle insentiver fra regjering og donorer, til å produsere for eksport. Men bonden har ikke direkte tilgang til det internasjonale markedet og kjenner ikke dets preferanser. Hun kan få erfare at prisene for råvarer fra jordbruket er ikke stabile og høye og at hun tjener mindre enn hun ville gjort ved å produsere for salg lokalt. Mellommannen vil ofte være den eneste som tilbyr denne tjenesten, å formidle

varen videre. Han vil argumentere med at prisen på verdensmarkedet er så lav at han ikke får solgt varen for den høye prisen som bonden forlanger. – Det er så mange produsenter av denne varen i verden. Slik handel kalles ‘monopsoni’, og betyr at det bare er en kunde som vil kjøpe varen. Dette stiller bonden i en svak situasjon. Det er vanligvis mange slike mellomledd som selger under mer eller mindre monopsoni. Alle skal tjene

litt: En kaffebonde tjener ca. 13 % av den prisen som kunden i en matvarebutikk i vår del av verden betaler og ca. 0,2 % av prisen vi betaler for en kaffe på kaffebar i Norge.

I lokalsamfunnet har bonden fått sin betaling og kan kjøpe varer og tjenester lokalt, men den kunden som ellers kunne ha kjøpt varen på det lokale markedet har ikke lenger samme tilgang, så hun må nå selv bruke sin arbeidskraft på å produsere mat til seg selv eller for eksport for å tjene penger. En ressurs som selges ut av lokalsamfunnet kunne ha skapt mer velstand ved å ha blitt forbrukt lokalt.

Så er argumentene ofte fra folk som ikke driver jordbruk selv, at bonden kan skifte til produksjon som gir bedre pris. Men det tar tid og krever nye investeringer å skifte fra kaffe til tomater, kassava og mais. Videre kan det hende at tap på eksport et år har ført til gjeld til såkornprodusenten. Da er det ikke bare enkelt å skifte. Videre kan det lokale markedet være bygget ned og erstattet av butikker med importerte varer. Realiteten er at slike importerte varer ofte er produsert med subsidier i EU eller USA.

Mektige mellommenn

Hvis mange gjør det samme skjer det to ting. Den ene er at produksjonen av den ene varen øker, og dermed går prisene ned. Produsentene konkurrerer hverandre ned. Det andre er at samfunnet nå mangler de matvarene som ellers kunne bidratt til bedre arbeidsdeling og verdiskapning lokalt. Konsekvensen er at lokalsamfunnet nå må få matvarer utenfra. Import

Helene Bank



innebærer også mellommenn og transport. Mellommennene har kanskje kjøpt maten under monopsoni. I mindre samfunn vil kjøpmannen som selger mat og dagligvarer også kunne selge varen som en monopolist, fordi det er begrenset hvor mange tilbydere som finnes. En monopolist kan sette prisen etter hva han tjener mest på, fordi han ikke har konkurranse.

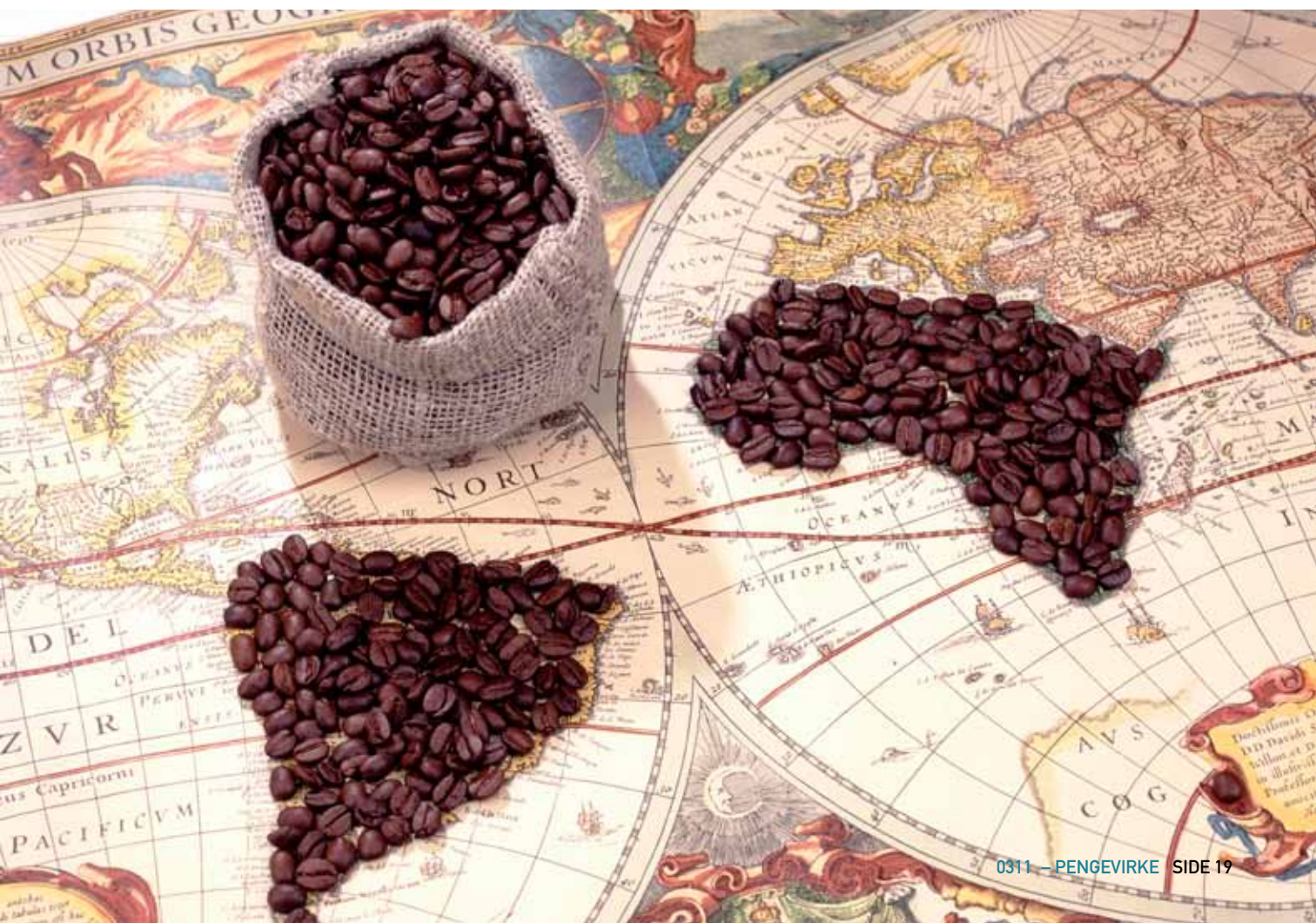
Når varen eksporteres er situasjonen slik at oppkjøperne på verdensmarkedet hevder at de kjenner forbrukermarkedet og standardene der varen skal importeres, derfor må videreføring skje der. I tillegg er industrialiserte land flinke til å bruke virkemidler som hindrer bearbeidning av råvarene i produsentlandet. Dermed blir det ikke arbeidsplasser knyttet til råvaren, og samfunnet oppnår ikke en verdiskapende arbeidsdeling. En FN rapport fra 2007 om de Minst utviklede land (MUL) har bekreftet det for en rekke land i Afrika og Asia. Arbeidsdelingen skjer globalt, der noen leverer råstoffer og andre viderefører.

Hvis vi ser på fordelingen av varens verdi på de ulike ledd i produksjonskjeden for kaffe, får produsent bare 13 % av prisen, bearbeidningen 31 % og forhandler 20 %. Da snakker vi ikke om kaffelatte pris på kaffebær, men kaffebønner i butikk. Alle industrialiserte land som har jordbruksproduksjon har utviklet sin økonomi gjennom først å utvikle lokale og nasjonale markeder.

Ustabil råvarepris

Ensrettet eksportproduksjon av jordbruksprodukter, uten tanke for utvikling av det lokale/nasjonale markedet, matsikkerhet, og uten at det foregår en viderebearbeidning av råvaren, fører til eksport av varer som har svært svingende priser og over tid. Dette skjer fordi det er stor konkurranse internasjonalt. Bearbeidete varer har ofte mer stabil pris enn råvarer. Samtidig blir det behov for å importere varer som har blitt bearbeidet utenlands. Bearbeidete varer har historisk ligget mellom 10 og 100 ganger høyere i verdi enn råvareprisen. For eksempel i Uganda, som har hatt en negativ handelsbalanse over mange år, eksporteres råsuksker og korn, mens bearbeidet sukker og kornvarer importeres. Det samme gjelder en rekke andre matvarer.

I tillegg har det landet der råvaren er bearbeidet oppnådd å øke kjøpekraften til sin befolkning, ved at det har blitt arbeidsplasser og verdiskapning med en mer stabil pris. Skattlegging og merverdiavgift (moms) har kunnet bidra til å styrke offentlige inntekter til velferd og til å styrke produksjonskapasiteten. Arbeiderne kan i en slik situasjon kreve høyere og mer stabile lønninger. Det kan bli en reallønnsøkning, som kan smitte over på den lokale råvareprodusenten, fordi hun produserer en strategisk ressurs for landet. Derfor bør land ha mulighet til, innenfor internasjonale regelverk, å føre en politikk som kan sikre lokal bearbeidning av råvarer og trygge lokale markeder og sysselsetting.



Smånytt

Framtidsfrø – spirer for en bedre verden

er navnet på en ny bok som lanseres i Oslo i slutten av oktober 2011. Bak boken står en gruppe som kaller seg 'Paradigmeskiftarbeiderne'. Bidragsyterne er tretti av de fremste norske utøvere innen forskjellige fag og områder i samfunnet, fra økonomi, landbruk og husbygging til medisin, kosmologi og religion. Her beskrives behovet for endringer, konkret arbeid, og ikke minst muligheter for økologisk balanse, rettferdig fordeling av ressursene og fred på Jorden.

I programerklæringen til paradigmeskiftarbeiderne heter det blant annet:

„Overalt brer det seg en innsikt om at menneske, miljø og planeten Jorden representerer en helhet som er overordnet profitt og økonomisk vekst. Naturen – både den rundt oss og den i oss – er en og samme organisme. Hver minste del avhenger av og virker inn på resten.

En ny kollektiv erkjennelse vil etterhvert få oss til å forstå og respektere alt liv på en ny måte og ta ansvar for å beskytte denne helheten.

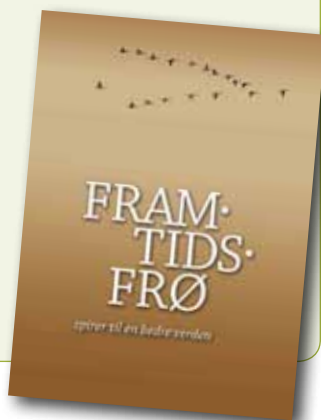
Denne innsikten gjelder for finans og bankvesen, så vel som for naturvitenskap og samfunnsfag. Og innenfor de fleste områder i samfunnet har vi alternative bevegelser som ser dette og som gjør et konkret arbeid for å skape en verden basert på økologisk bærekraft, rettferdig fordeling, fred mellom folkeslag og mellom mennesker og natur.

Dette er utgangspunktet for vårt arbeid.“

Blant bidragsyterne til boken er banksjef Lars Hektoen i Cultura Bank.

Les mer og bestill eventuelt boken på

www.morgendagen.info.



Penger til utvikling av en grønn skattereform

Willum Fondet har donert fem millioner kroner til den grønne tenketanken CONCITO til utviklingen av en ny grønn skattereform i Danmark. Arbeidet løper over et halvt år og skal munne ut i konkrete scenarioer for et nytt skattesystem. Scenarioene skal spenne fra en omlegging av eksisterende grønne avgifter til en total omlegging av skattesystemet med en markant nedsettelse av inntektsskatt og selskapsskatt til fordel for beskatning på ressursforbruk. Til utviklingen av skattereformen er det tilknyttet en referansegruppe med fremtredende eksperter på området, blant annet formennene for Velfærdskommissionen, Skattekommissionen og Klimakommissionen.

www.concito.dk



CONCITO

Tid i stedet for penger

Framtiden i våre hender (FIVH) har en artikkelsamling om grønn økonomi på sine nettsider. FIVH er blant annet opptatt av sammenhengen mellom forbruket vårt og miljøskadene. Blant artiklene vil vi spesielt nevne *Tid i stedet for penger – en kunnskapsbank*. Den inneholder en lenkesamling om tid, 6-timersdagen, hva politiske partier sier om temaet, Keynes teorier fra 1930 tallet om vår tid, utredninger fra grønne økonomer, nøkkeltall og mye mer. www.framtiden.no/aktuelt/gronn-okonomi



Framtiden

i våre hender

Rockefeller støtter verdibasert bankvirksomhet

Rockefeller Foundation har støttet Global Alliance for Banking on Values (GABV) med 200.000 USD. Pengene skal brukes til forundersøkelser til og utviklingen av et nytt fond, som skal skaffe kapital fra institusjonelle investorer til verdibaserte banker. Rockefeller Fondet mener at modellene i de bærekraftige bankene og finansielle institusjonene i GABV, med deres fokus på mennesker og miljø, kan være med på å inspirere og gjenopplive en ansvarlig og samfunnsorientert måte å drive bank på.

GABV ble grunnlagt i 2009 og består i dag av 13 av verdens mest innovative verdidrevne finansielle institusjoner, herunder Merkur og Cultura. Medlemmene i GABV betjener over 10 millioner kunder i 24 land, og målet for 2020 er å komme i berøring med en milliard mennesker på hele kloden. Rockefeller Foundation ble grunnlagt i 1913 og har som misjon å fremme trivsel for mennesker over hele verden.

www.gabv.org

www.youtube.com/globalalliancebv

www.rockefellerfoundation.org

GLOBAL
ALLIANCE
FOR BANKING
ON VALUES

Artikkelsamling på nett

Margrit og Declan Kennedy, som blant annet arbeider med sammenhengen mellom arkitektur og økologi, sender hilsen fra økolandsbyen Lebensgarten og forteller at deres samlede produksjon av artikler, bøker og foredrag gjennom 50 år nå er tilgjengelig i pdf-format på www.kennedy-library.info. Margrit Kennedy er kjent for sin kritikk av rentesystemet og har skrevet flere bøker om rentefri økonomi.

*„Vårt pengesystem omfordeler
kontinuerlig rikdom fra den store
majoriteten til en liten minoritet.“*

Margrit Kennedy

SEKEM i en ny tid – muligheter og alvorlige utfordringer

Et helt spesielt kultur- og bedriftsinitiativ i Egypt er oasen SEKEM utenfor Kairo, som ble etablert i 1977 av økonomen Dr. Ibrahim Abouleish. Et enestående lokalsamfunn, et blomstrende biodynamisk landbruk og en omfattende kulturell og sosial utvikling er skapt her midt ute i ørkenen. Frihetens nye vinder med den fredelige egyptiske revolusjonen innebærer nye muligheter for SEKEM. Mer enn 30 års hardt arbeid kan nå bli til inspirasjon for mange flere.

Men revolusjonen gir også SEKEM alvorlige utfordringer på kort sikt. Uroen i Egypt har ført til et drastisk fall i økonomien, og det har rammet både eksporten og innlandsk etterspørsel. Enda mer dramatisk har det vært at SEKEMs administrerende direktør Helmy Abouleish (sønn av Dr. Ibrahim) har sittet varetaktsfengslet i 100 dager etter en bølge av arrestasjoner av forretningsfolk som har hatt relasjoner til den tidligere regjeringen. Noe SEKEM naturligvis har hatt gjennom sitt arbeid med å fremme bl.a. bærekraftig landbruk over hele landet. Helmy Abouleish er nå løslatt igjen og har gjenopptatt arbeidet sitt i SEKEM.

- » www.sekem.com
- » Nyhetsbrev om SEKEM:
www.news.sekem.net/si/english/si_0411_english.pdf
- » Skandinavisk vennekrets:
www.sekemscandinavia.com

SEKEM har flere ganger vært omtalt i Pengevirke. For eksempel nr. 4-2003, som kan finnes på merkur.dk og cultura.no.



John Elkington

John Elkington er kjent for å ha utviklet begrepet 'The triple bottom line' (den tredelte bunnlinje). Den tredelte bunnlinje viser til sammenhengen mellom økonomisk velstand, økologisk kvalitet og sosial rettferdighet. I boken „Cannibals with forks“ diskuterer han hvordan globale utviklingstrekk bidrar til at sosiale og økologiske verdier etter hvert vil bli viktigere enn kortsiktig lønnsomhet og økonomisk vekst. Elkington gir konkrete eksempler på hvordan målsetningen om bærekraftig utvikling endrer økonomisk teori og praksis.

Av Professor Ove Jakobsen, Senter for økologisk økonomi og etikk, Handelshøgskolen i Bodø

Faglig bidrag

John Elkington er kjent for å ha utviklet begrepet 'The triple bottom line' (den tredelte bunnlinje). Begrepet er i dag innarbeidet innenfor så vel forskning som praktisk bedriftsledelse. Den tredelte bunnlinje innebærer at bedriftens ansvar ikke bare er knyttet til økonomiske verdier, bedriften skal også bidra til økologisk kvalitet og sosial rettferdighet. Elkington legger et systemperspektiv til grunn for sin forståelse av økonomi og marked. Dette kommer tydelig frem gjennom påpekningen av at økonomiske, økologiske og sosiale utfordringer bare kan løses gjennom integrert samspill mellom aktørene på markedet.

I boken *The Green Consumer* argumenterer Elkington for at grønt forbruk er en viktig og nødvendig forutsetning for å løse mange alvorlige miljøproblemer. For å hjelpe forbrukerne ved valg mellom ulike produkter, beskriver og begrunner Elkington en rekke kriterier. Generelt gjelder det at produktene ikke må være skadelige verken for mennesker eller dyr. De må heller ikke på noe stadium i livsløpet (produksjon, distribusjon, forbruk eller gjenvinning) være til skade for miljøet. Det innebærer blant annet at produktene ikke må forbruke store mengder energi og råvarer, skape mye avfall, påføre dyr (unødige) lidelser, eller gjøre bruk av ressurser som er til skade for truede økosystemer, plante- eller dyrearter. Han påpeker også

at forbrukerne bør velge produkter som kan brukes om igjen, eller (material) gjenvinnes. Selv om Elkington argumenterer for at forbrukerne er medansvarlige for å redusere den totale miljøbelastningen er han også tydelig på at mange miljøproblemer er for komplekse til å løses gjennom grønne forbrukervalg alene.

Endringstendenser

I boken *Cannibals with Forks* viser Elkington gjennom argumenter og eksempler at det skjer endringer i samfunnet. Endringene fører til at miljø- og samfunnsansvar etter hvert blir viktige konkurransefaktorer. Det innebærer at bedrifter som lykkes med å innarbeide den tredelte bunnlinje vil styrke sin posisjon på markedet. Elkington advarer sterkt mot å bruke den tredelte bunnlinje kun som et virkemiddel til å forbedre bedriftens omdømme. En instrumentell tilnærming innebærer at bedriftene tilpasser seg endringer i kundenes preferanser i stedet for å gå foran. Næringslivet har en viktig rolle som pådriver i de pågående endringsprosessene.

Elkington skiller mellom syv ulike utviklingstrekk, som virker gjensidig forsterkende. **For det første**, konkurranseøkonomien endres fra ensidig å fokusere på produkter til å bli mer orientert mot utvikling av konkurransedyktige samarbeidende nettverk. Begrunnelsen er at bærekraftig utvikling bare gir mening innenfor et økonomisk-sosial-økologisk systemperspektiv.

For det andre, fokus for teknologisk utvikling utvides fra å forbedre økoeffektivitet til også å vektlegge samfunnsmessige verdier. Det vil si at verdier som sosial rettferdighet, medansvar og tillit vil øke i betydning.

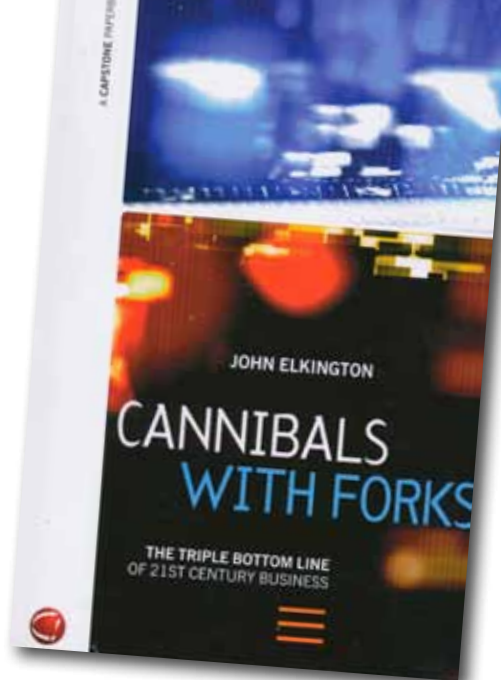
For det tredje, utvikling av åpnere informasjonssystemer fører til en mer demokratisk beslutningsprosess. Når informasjonsflyten mellom aktørene (interessentene) på markedet forbedres vil det føre til at interessentene (kunder, leverandører, miljøorganisasjoner, banker, lokalsamfunn m.fl.) får mer innflytelse i beslutningsprosessene.

For det fjerde, bedriftens ansvar utvides til å omfatte hele produktets livsløp. Det innebærer blant annet at det utvikles



Litteratur:

- » John Elkington og Tom Burke
The Green Capitalists, Gollancz 1987
- » Joel Makower, John Elkington og Julia Hailes
The Green Consumer, Penguin Books 1993
- » John Elkington
Cannibals with Forks – The Tripple Bottom Line of the 21st. Century Business, Oxford, Capstone 1997



teknologi som skal forbedre miljøvirkningene av de produktene som tilbys på markedet, fra råvarestadiet til gjenvinning (fra vugge-til-vugge). Målet er å redusere produktens totale miljømessige, sosiale og økonomiske kostnader.

For det femte, bedriftene utvider perspektivet fra kun å vektlegge aksjeeiernes (shareholders) interesser til i økende grad å trekke inn hensynet til alle interessentene (stakeholders). Resultatet er at markedsaktørene etter hvert vil oppleve hverandre som gjensidig avhengige partnere. Elkington lanserer 'co-opetition' som betegnelse på en ny markedsituasjon der bedriftene vil: „listen to customers, work with suppliers, create teams, establish strategic partnerships – even with competitors.“

For det sjette, økonomiens kortsiktige tidsbegrep blir supplert/erstattet med økt vektlegging av langsiktige virkninger. Forklaringen er at bærekraftig utvikling gir liten mening innenfor økonomiens kortsiktige tidshorisont.

Den syvende og siste endringstendensen Elkington nevner, er at bedriftsledelse i fremtiden blir mer åpen for diversitet og mangfold. For å knytte sterkere forbindelser mellom aktørene er det nødvendig å utvikle arenaer for 'multi-way, active dialogue' mellom alle interessentgruppene. Det vil si at pris og en-veis markedskommunikasjon ikke fungerer som informasjonsbærere innenfor fremtidens økonomi, og at det er behov for å legge til rette for nettverksbasert kommunikativt samspill.

Konklusjon

Elkington bidrag til en ny økonomi bygger på et systemperspektiv der han gir bærekraftig økonomi et praktisk innhold. I motsetning til økonomiens tradisjonelle aktørperspektiv tar han utgangspunkt i samspillet mellom alle aktørene på markedet. For å oppnå målsetningen om en bærekraftig utvikling er det nødvendig å bryte barrierene mellom samfunnsøkonomi og bedriftsøkonomi. I tillegg innfører Elkington privatøkonomi som en integrert del av økonomien. Viktigst av alt, beslutninger (på alle nivåer) må være forankret i den tredelte bunnlinje. Det vil si at økonomisk velstand, økologisk kvalitet og sosial rettfer-

dighet må innarbeides som ufravikelige verdier i alle beslutninger. For å gjennomføre endringene kreves det en arena for 'multitway active dialogue', der de ulike aktørene gis anledning til å utvikle og koordinere sine handlingsplaner.

Biografi:

John Elkington er født i 1949 i Padworth i England. Han har bachelorgrad i Sosiologi og Sosialpsykologi fra University of Essex (1970) og mastergrad i Urban & Regional Planning fra University College London (1974). I 1987 grunnla han (sammen med Julia Hailes) konsulentfirmaet SustainAbility, som er en tankesmie og et konsulentfirma som hjelper bedrifter med å bidra til økonomisk, sosial og miljømessig bærekraft (sustainability.com). I 2008, var han med å etablere Volans, en organisasjon som utarbeider løsninger på noen av de store miljø- og samfunnsmessige utfordringene verdenssamfunnet står overfor (volans.com). I tillegg til å være direktør i Volans er Elkington i dag gjesteprofessor ved Doughty Senter for Bedriftens Samfunnsansvar ved Cranfield School of Management.

Elkington er forfatter eller medforfatter av 17 bøker. Blant andre; *The Green Capitalists* (1987), *The Green Consumer* (1993) og *Cannibals with Forks – The Tripple Bottom Line of the 21st. Century Business* (1997). Som titlene indikerer er han opptatt av (samspillet mellom) samfunnsøkonomi, bedriftsøkonomi og privatøkonomi. Elkington har oppnådd stor anerkjennelse for sitt arbeid, blant annet fikk han FN's Global 500 Roll of Honour i 1989.

Nytt fra Cultura

Culturakunder som arbeider for et mer inkluderende samfunn

Dette bladet har som tema *En inkluderende økonomi*. Mange flere av Cultura Banks kunder kunne ha fortjent en egen artikkel i dette nummeret, men med begrenset plass må vi nøye oss med å nevne et utvalg av dem her. Vi vil trekke frem noen prosjekter som på ulikt vis arbeider for et mer inkluderende samfunn og en mer rettferdig fordeling av godene.

Camphill landsbyene, som tilbyr bo- og arbeidsfellesskap for psykisk utviklingshemmede. De kombinerer omsorg, kollektive boformer, økologi, samarbeid og helhetstenkning.

Stiftelsen Granly, som er et botilbud for psykisk utviklingshemmede.

Aurora verksted, kooperativ for kunstnere med og uten funksjonshemninger.

Camphill Tsjekkia, et tsjekkisk/norsk initiativ for å bygge opp en landsby for psykisk utviklingshemmede.

Flere Culturakunder driver grønn omsorg i kombinasjon med gårdsdrift. Blant disse er Norderhaug gård, Ringsaker og Skårbu gård, Holmestrand

Stiftelsen Grobunn, Stange, gir bo- og arbeidstrening for psykisk utviklingshemmet ungdom.

Vi har også kunder som importerer og selger rettferdig produserte varer.

Isandi formidler håndverksprodukter fra sør. De jobber særlig med nettverksarbeid, kvinner og hiv/aids-utfordringen. Alpaca family produserer fairtrade klær og interiørartikler i alpaka.

Les mer om våre lånekunder på www.cultura.no.



Vidaråsen er en av de 6 Camphill-landsbyene i Norge. Målet er at hver og en skal ha et menings- og gledesfylt arbeid som svarer til den enkeltes evner og muligheter og samtidig dekker et behov i landsbyen. Foto: Biodynamisk forening



Isandi formidler kreative håndverksprodukter fra sør, mange er laget av gjenbruksmaterialer. Foto: Isandi

Nye lånekunder:

Lån til økologisk kaffe på hjul

Søsknene Matja og Mikkel Kostveit Dagestads utgangspunkt var at de var glade i kaffe, og de fikk ideen til Greenbean etter å ha sett mobile kaffebarer i utlandet.

Greenbean, som serverer økologisk kaffe i Oslo-området, stoppet en dag utenfor Cultura Bank. Vi fikk oss en pause med deilig økologisk kaffe og tok en prat.

„Tanken er at man kan få kaffebær-kaffe til steder hvor det vanligvis ikke er mulig. For eksempel på jobben der folk vanligvis bare har en trakter, kan vi komme og lage god kaffe fra en espressomaskin,“ sier Mikkel Kostveit Dagestad i Greenbean.

De fikk lån av banken til innkjøp av den klassiske italienske scooteren Ape Piaggio 50. Scooteren er utstyrt med kaffekvern og espressomaskin drevet på gass.

Nettside: greenbean.no

Twitter @GreenBeanKaffe

Facebook facebook.com/GreenBeanKaffe



GreenBean er stadig på farten i Oslo med god, økologisk kaffe. De er selvforsynt med strøm og vann. Foto: Stian Tørstenson

Bedriftskunder – betal regninger direkte fra regnskapssystemet

Nå kan du betale regninger fra konto i Cultura Bank direkte fra regnskapssystemet i Telepay2 format, som støttes av de fleste regnskapssystemer. Direkte remittering med Telepay2 knyttes til den nåværende nettbankløsningen etter avtale. Interesserte, som ønsker å ta løsningen i bruk, kan kontakte Stian Tørstenson, st@cultura.no, telefon 22 99 51 85.

Kortvett

Det er stor aktivitet med kortsvindel, og metodene for å lure til seg kort og kode blir stadig mer avanserte. Noen gode råd om kortbruk:

Pass på PIN-koden

Skjul PIN-koden når du taster den inn i minibank eller betalingsterminal. Det skjer stadig frekkere tyerier av PIN-kode og kort, der flere samarbeider. En står kanskje bak deg i kassekøen og ser PIN-koden, mens en annen følger etter deg på gaten og stjeler lommeboken. Med både kort og PIN på avveie kan kontoen være tømt i løpet av kort tid.

Sperr tapte kort straks

Dersom du mister kortet eller det blir stjålet, ring 08989 snarest for å sperre kortet. Dersom du finner kortet igjen, kan du sende oss en nettbankmelding og be om at sperringen oppheves. Vi kan dessverre ikke ta i mot meldinger om å oppheve kortsperr pr. telefon.

Ikke lån bort kortet

Kort og kode er personlig og må ikke lånes bort til andre.

Kontroller kontoutskriften

Kontroller kontoutskriften og meld fra til banken dersom det dukker opp transaksjoner du ikke kjenner til.

SMS-bank

Av hensyn til våre kunders sikkerhet gir vi ikke lenger opplysninger om saldo pr. telefon. For at du skal kunne få kontoopplysninger raskt, tilbyr vi SMS-bank, der du kan få opplyst saldo, siste transaksjoner, eller overføre penger mellom dine egne konti i Cultura Bank. Det er gratis å opprette SMS-bank og det koster ikke noe å bruke den, annet enn det du betaler for å sende en SMS til oss. Les mer om SMS-bank på www.cultura.no.



Nordisk bankmøte 2011

Siste helg i august møttes et trettitalls ansatte og styremedlemmer i de tre nordiske bankene Ekobanken (Sverige), Merkur (Danmark) og norske Cultura Bank på Granavollen gjestgiveri. Styrene i de tre bankene utvekslet erfaringer om hvilke utfordringer våre spesielle banker står overfor i dagens samfunn, og vi fordypet oss deretter i temaet biologisk mangfold og bøndernes rettigheter.

Forsker Regine Andersen innledet om temaet, og det ble fulgt opp med besøk på gården til Johan Swärd, Brandbu, som har gjort det til en livsoppgave å ta vare på og redde gamle kornslag fra glemsel og utrydning. Her fikk vi se og oppleve biologisk mangfold i praksis. Det var utrolig å se de lange stråene til svedjerugen, som kan bli opptil 240 cm høy. Halmen føres tilbake til jorden som gjødsel. Jordkvaliteten er bygget opp over 20 år. Johan Swärd dyrker 15 gamle kornslag, men har hele 50 ulike på lager. At kornet også ga smakfullt bakverk fikk vi oppleve etterpå, med hjemmebakke brød og kanelboller på stabburet. Vi takker Anne Kristin og Johan Swärd for et inspirerende og lærerikt gårdsbesøk.

Det kulturelle høydepunktet i helgen ble en konsert med cellist Ragnhild Wesenberg og organist Marit Wesenberg i Mariakirken. Vi fikk også en omvisning i søsterkirkene.

Nordisk bankmøte holdes årlig, og det går på omgang mellom Norge, Sverige og Danmark.



*Johan Swärd er med rette stolt av den gode jordkvaliteten.
Foto: Jannike Østervold*

Bok: Livsveien

Ny bok om personlig utvikling inspirert av C G Jung og Rudolf Steiner.

Svein Berglund, som i mange år var banksjef og senere styreformann i Cultura Bank, har sammen med sin kone Borgny Berglund skrevet boken *Livsveien*, som nå utgis på Antropos forlag. Boken blir presentert i Litteraturhuset i Oslo 24. oktober kl 19.

Forlaget beskriver den slik:

„Kunnskapen om den ytre verden er omfattende, men kunnskapen om vår indre verden er liten. Før eller senere vil de fleste mennesker oppleve livssituasjoner som føles vanskelige og uforståelige. Mange viker tilbake for å ta opp problemene, fordi de mangler mot og vilje. Det finnes to slags mot; motet til den ytre kamp for tilværelsen – og motet til å se seg selv. Dette er bokens hovedtema og bidrag til personlig utvikling.“

Boken *LIVSVEIEN* er på 170 sider, rikt illustrert av kjente kunstnere og koster kr 275. Bestill boken fra nærmeste bokhandel eller via internett på www.antropos.no

LIVSVEIEN, Antropos forlag 2011

Borgny og Svein Berglund

ISBN 978-82-7940-097-4



Abonnement på Pengevirke

I Norge kan abonnement på Pengevirke tegnes ved å kontakte Cultura Bank. Bladet finansieres ved frivillig abonnementsavgift. Selvkost er ca. kr 150,- pr. år. Beløpet kan innbetales til konto 1254.96.00555, adresse Cultura Sparebank, Postboks 6800 St. Olavs plass, 0130 Oslo. Merk innbetalingen 'Pengevirke 2011'.

Pengevirke kan også leses i pdf-utgave på www.cultura.no.

For mye post fra oss?

Hvis du ikke ønsker å motta bladet, eller du får for mange eksemplarer, kontakt Cultura Bank på telefon 22 99 51 99 eller cultura@cultura.no.



Av Siri A. Bosheim

A close-up portrait of a young woman with long, wavy blonde hair and blue eyes. She is smiling broadly, showing her teeth. She is wearing a blue denim jacket. The background is a blurred outdoor setting with trees and a building.

Systems!
Tony Greenham • nef

Therapy SIN

- Allocate economic resources → TIME SPACE
- Ecologically Sustainable
- Long-term returns
- Social returns
- Conditions of uncertainty

VAMPIRE SQUID

- Who rules the financial system?
- Risk could change - happen
- Bubbles?
- Insects
- Predictions

KEY ISSUES!

- TRANSPARENCY
- COMPLEXITY
- EDUCATION
- GOALS OF SYSTEM
- CONFLICTS OF INTEREST
- CONTROL
- SHORT-TERMINISM
- CONFUSING ENTITIES
- SPECULATION

MAPPING

- Responsible democratic system?
- Consumers
- Transparency?
- Customer power?
- Citizens
- Politicians
- Regulators
- World Bank?
- IMB
- Banks
- Credit customers
- Social business councils
- We want your money
- Sneaky investment
- Regulators outside of system?
- democratic who called for change accountable
- Holding strategies
- New shares
- Human spirit
- Corporations
- Investment bank
- Insurance
- Cardinal bank
- Selling interests

GENDER?

- Security relations
- Policy advice
- TECHNICAL COURTESIES
- Healthy choices
- Citizen consumer
- We're not doing without your money
- Green organisations

Panterne vil tilby tillit, verdighet og optimisme!

Gjennom praktisk arbeid kan rusavhengige oppnå den selvtillit, verdighet og optimisme som trengs for å skape en forandring i livet.

Av Chris Klemmetvold, daglig leder for Panterne

Panterne er et arbeids- og livstreningstiltak i oppstartsfasen. Tiltaket gir rusavhengige mennesker tillit, uniform, nødvendig utstyr og tilgang et meningsfullt og inntektsbringende arbeid gjennom å hente flaskepant, glass- og metallemballasje hos Panternes kunder, som både er bedrifter og private husstander. Dette arbeidet skal suppleres med annen meningsfull aktivitet.

Hvordan fungerer det?

Kunden registrerer seg på SMS, på skjema hos en panter eller på panterne.no. Så fort en rute er opprettet i kundens nær-område får kunden en SMS som varsler om hvilken dag den ansvarlige panteren kommer.

Tjenesten er i gratis de tre første månedene og koster deretter rundt kr 16 pr. måned. Inntektene fra pantbare flasker og bokser tilfaller den enkelte panteren uten at skattemyndighetene regner det som skattbar inntekt. Inntekter fra salg av glass og metall tilfaller organisasjonen, og sikrer markedsfø-

ring, kontorutgifter, utstyr, sosiale tiltak med mer. Bedrifter som ønsker å profilere seg som sosialt ansvarlige kan kjøpe reklameplass på Panternes uniformer, traller, nettside og annet profileringsmateriell, noe som forhåpentligvis gjør organisasjonen økonomisk bærekraftig på sikt.

Strengt krav men stor takhøyde

Hos Panterne blir man stilt krav til, samtidig som man slipper å møte for mange formaliteter og fordommer. Panterne krever ikke referanser, plettfritt rulleblad eller tidligere erfaring, men gir folk en mulighet der de er akkurat nå. Man kommer inn til intervju for å avklare om interessen for å bedre sin egen situasjon er tilstede før man skriver kontrakt og legger en plan for sin egen utvikling.

Planen inneholder panterens egne kortsiktige og langsiktige ønsker og drømmer i forhold til grad av rusfrihet, personlig utvikling, arbeid, fritid, familieliv og øvrig sosialt liv. Denne utviklingsplanen skal koordineres med NAV.

Panterne skal være et tiltak for de som selv ønsker å gjøre noe med sin situasjon, og som allerede fra oppstart av selv mener å kunne møte opp i tide og gjøre det arbeidet de er satt til. Til nå har dette gått knirkefritt. Tiltaket vil kunne passe godt som eneste tiltak for svært motiverte personer, eller som supplerende tiltak for personer som deltar på andre programmer eller er i behandling på institusjon.

Morgenmøter og sosiale tiltak

En dag i uka vil panterne samles til morgenmøte hvor man spiser frokost og deler erfaringer. De blir oppdatert om resultatene fra sist uke og hvordan det går med prosjektet. Alle skal ha innflytelse på den videre utformingen av prosjektet. Utover innsamlingsarbeidet skal alle gjøre noe som får dem til å bevege seg i retning av målene sine. Det kan være å male, gå på jobbsøkerkurs, lære å



bruke datamaskin, besøke bedrifter man kan tenke seg å jobbe i, lese bøker eller hjelpe til med organiseringen av Panterne. Med jevne mellomrom vil Panterne arrangere sosiale tiltak, pizzakvelder og turer for de som vil være med.

Abonnementene kan valgfritt følge utviklingen til prosjektet via internett og jevnlig nyhetsbrev. Gjennom å synliggjøre 'den andre', skapers en viktig relasjon mellom panter og abonnent. Vi har allerede sett at dette er viktig for at pantere skal oppleve at de gjør en meningsfull jobb.

Overgangen til livet

Når man har vist at man fungerer som panter over en gitt tidsperiode, vil Panterne kunne hjelpe den rusavhengige med å søke videre til 'vanskeligere' jobber. Dialogen med aktuelle samarbeidsbedrifter skal starte tidlig slik at den enkelte pantere har et realistisk forhold til hvor de står og hva de må gjøre.

For noen pantere kan hospitering i bedrift én dag i uka være en god start, for andre kan overgang til en arbeidsmarkedsbedrift være en bedre løsning. Dette vurderes individuelt i nært samarbeid med NAV, spesialhelsetjeneste og andre involverte.

Ikke skikkelig i gang ennå

Panterne har brukt dør-til-dør metoden for markedsføring med stor suksess og har i dag 72 abonnenter. De to første panterne, kjæresteparet Silje og Martin, har så langt betjent den første ruten i fem måneder, samlet pant for kr 2 998 kroner og over 200 kilo glass- og metallemballasje. De har rekruttert kundene



Kjæresteparet Silje og Martin er de to første panterne.

selv og later foreløpig til å være fornøyde med å være de første Panterne. I september ønsker Panterne å utvide fra en til fire ruter i Trondheim.

Panterne har innledet samarbeid med NAV og LAR, og har fått støtteerklæring fra arbeidsmarkedsbedriftene Fretex Midt-Norge AS, Rosenvik AS og Stavne Arbeid og Kompetanse KF. Stormberg har sponset Panterne med uniformer og Batteriet i Trondheim har tilbudt Panterne kontorplass for det kommende året.

Samler pant for 100 000 kroner!

For å starte Panterne som et nonprofitt aksjeselskap er det planlagt en norgesturné med Silje og Martin i november. Målet er pant for 100 000 kroner, og innsamlingen av flasker ved de seks sørligste universitetene i Norge er allerede i gang.

Oppslutningen på Facebook er stor, og hvis Panterne når målet sitt kommer de til å sette verdensrekord i innsamlet pant. Studenter ved alle universiteter i Sør-Norge har meldt seg på, og det har også kommunen Stord gjort! Turnéen starter 1. november og avsluttes 9. november i Trondheim.

Panterne har begrensede midler og ønsker å gjennomføre turen så billig så mulig, så dersom noen kan tenke seg å støtte prosjektet med leiebil, kost eller losji vil det bli satt stor pris på.

Les mer om aksjonen på www.panterne.no/hundretusen

Panterne bruker Cultura Bank



Fra matrester til måltider

Den frivillige organisasjonen fødevareBanken forsøker å matche matvarebransjens enorme sløsing med matrester med den økende matfattigdommen man ser i Danmark. De første to årene med arbeid har vært en stor suksess. Men fødevareBanken mangler fortsatt å få etablert en langsiktig finansieringsplan, uavhengig av offentlige midler.

Av Henrik Platz

„Det er Anne-Marie fra fødevareBanken. Vi er der om fem minutter,“ lyder det i mobiltelefonen, mens vi er på vei til Kvindehuset i Lyngby.

fødevareBanken er en frivillig forening med base på Nørrebro i København. fødevareBanken tar imot overskuddsmatvarer fra matvareprodusenter, grossister og supermarkeder og deler ut til samfunnets svakeste, – kriserammede kvinner og barna deres, hjemløse, stoffmisbrukere, alkoholikere og psykisk syke. Og varene tas vel imot. For København Kommune har ingen forpliktelse til å gi penger til mat på krisesentrene, hvor kvinner har måttet flykte hjemmefra, ofte uten å ta med seg noe som helst.

„Det er dagens høydepunkt når fødevareBanken kommer. Våre brukere har som regel dårlig økonomi, og de har mistet

alt. fødevareBankens leveranser med mat betyr at det blir plass til andre ting i budsjettet. Det verdsetter vi utrolig høyt,“ forteller stedfortreder Lisbeth Nielsen fra Kvindehuset i Lyngby.

Den nye kjølebilen

Jeg sitter i fødevareBankens nye kjølebil sammen med Anne-Marie Mortensen, som er sykepleier og kostveileder, og Palle Maag som er pensjonist og tidligere viseskoleinspektør. Begge er en del av fødevareBankens korps av frivillige, som har strømmet til i løpet av de to årene banken har eksistert.

Kjølebilen er donert av en fem-seks fond. Donasjonen betyr at fødevareBanken nå også kan håndtere frossenvarer i tillegg til et stort utvalg av minst 50 varenumre av frukt, grønnsaker, brød, kjøtt, meieriprodukter og tørrvarer fra grossistene

Anne-Marie fra fødevareBanken fører nøye kontroll med matvarene, så de overholder alle forskrifter og regler fra Fødevarekontrollen.

Foto: Henrik Platz



nemlig.com, Metro Cash & Carry, inco Danmark, HKI-Ost og Frugt.dk.

„Jeg hørte om fødevareBanken i TV-avisen og tok kontakt med dem. Det er en veldig god ide å ikke kaste matvarene på søppelhaugen eller forbrenningen. For oss som er frivillige er det godt å se at folk blir så glade når vi kommer. Samtidig har jeg oppdaget hvor mange herberger og krisesentre som finnes i København. Og jeg får lov til å arbeide sammen med så forskjellige mennesker som en sykepleier, en professor i ernæringsvitenskap, en tidligere innkjøpsjef, en skatteekspert, en pedagog, organist, kirkesanger og en pensjonert direktør,“ forteller Palle.



Klokken 8, seks dager i uken, møter fødevareBankens frivillige opp for å bli briefet av initiativtakeren Thomas Fremming om dagens leveranser og utdeling. Foto: Henrik Platz

Fast rytme med glede

En fast dag i uken kommer Palle fra Stevns for å kjøre en av fødevareBankens biler. Anne-Maries oppgave i dag er å være navigatør og kontakte sentrene. Vi har møtt opp kl. 8 på kontoret på Nørrebro for å bli briefet, før vi i dag skal ut til grossisten nemlig.com for å hente varer.

Så starter dagens formiddagstur til Kvindecntret i Lyngby, Hellerup Krisecenter, Familieambulatoriet, Varmestuen Hotel Jens, Reden, Frelsens Hær, Omsorgstjenesten og Muhabet på Vesterbro.

43 av de frivillige i fødevareBanken er sjåfører og navigatører. Resten av de i alt 71 frivillige arbeider på kontoret med IT, fundraising, hjemmeside, markedsføring, kontakt med virksomheter og mye annet.

„Det er en total glede å gjøre noe frivillig for andre av sitt eget hjerte. Det er deilig konkret. Du skal se de varene vi får. Det er helt vilt. I forrige uke fikk vi 30 kartonger med lekker laks. Det er mye økologiske varer innimellom. Og brukerne blir mer og mer interesserte i maten, og de blir mer utadvendte. De vet når vi kommer, og de er superglade for det,“ forteller Anne-Marie.

To ganger om dagen, seks dager i uken, kjører fødevareBankens tre biler ut til matvarebedriftene og henter mat. 24 matvarevirksomheter står på listen over samarbeidspartnere, og det er rundt 175 potensielle mottakere blant herberger, krisesentre og tilfluktssteder bare i Københavnsområdet. fødevareBanken får daglig mat fra tre bedrifter og ukentlig fra to virksomheter. Mange er på stand by basis, fordi fødevareBanken ikke har ressursene til å samle inn og videreformidle mer mat.

Uforutsigbart

Selv om det er en fast rytme i utdelingen, er dagen likevel uforutsigbar når sjåførene og navigatørene møter opp kl. 8 på kontoret.

„Spenningen ligger i å se hva slags varer vi får inn. I dag er utfordringen 30 kasser fylt med røde bønner i esker. Brukerne vet ikke helt hva de skal bruke bønnene til. Så det handler om å være kreativ og å kjenne ruten sin. Noen kan takle store mengder, og slik vet vi hvor vi best kan dele det ut,“ forteller Palle.

Men selv om Palle underveis i kjølebilens har forberedt en ►

Om fødevareBanken

fødevareBanken er det første initiativet i Norden som systematisk fungerer som mellomledd mellom matvareprodusentene og organisasjoner for sosialt utsatte. fødevareBanken er en aktiv del av et verdensomspennende nettverk av matvarebanker som har vokst frem de siste 35 årene.

Overskuddet av mat kommer fra feildisponering i innkjøp, feilleveranser, feil merking, flekker på frukt og grønt eller varer tett på utløpsdato. fødevareBanken har distribuert over 300 tonn mat siden starten 1. september 2009. Alle pt 50 varenumre på listen av overskuddsmat innfrir Fødevarekontrollens (Mattilsynets) strenge regler. Holdbarhetsdato blir alltid sjekket og registrert på fødevareBankens kontrollister. Slik blir det ikke levert mat med dårlig kvalitet eller som har overskredet siste salgsdato.

fødevareBanken fikk i 2009 en bevilgning på 2,4 mill. dkk over to år fra Social- og Indenrigsministeriets Satapulte til etableringen. Prosjektperioden utløp i august, men selvfinansieringen er ikke på plass enda. En forlengelse fra Satapulten på 1,3 mill. dkk. til utløpet av 2012 skal konsolidere forretningsmodellen og skissere oppstarten av fem regionale fødevarebanker i Danmark.

fødevareBanken er kunde i Merkur.

Lemker:

- » fødevareBanken: www.foedevarebanken.dk
- » The Global FoodBanking Network: www.foodbanking.org
- » European Federations of Food Banks: www.eurofoodbank.eu

Rapporter om overskuddsmat og matfattigdom:

- » *Det skjulte madspild*, Concito, juni 2011, www.concito.dk
- » *Fattigdommen fortsætter med at stige*, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, juni 2011, www.ae.dk.

fin salgstale om røde bønner og chili con carne og om hvor sunne bønnene er, går det ikke så bra med avsetningen der ute på sentrene. Her er det mer salaten, grønnsakene, spekepølsen, den økologiske helmelken og det økologiske rugbrødet det er rift om.

Heldigvis er det lenge til siste salgsdato. Og Palle og Anne-Marie vet også at Muhabet, som er siste stopp på ruten, pleier å være riktig kreativ med oppskriftene.

„Vi kan bruke bønnene i salat, i chili con carne og som de er. De kan brukes på ti forskjellige måter,“ forteller Najib Haddar fra Muhabet, som er et senter for psykisk syke og sårbare mennesker med flyktninge- og innvandrerbakgrunn.

Sosial betydning

På Muhabet sparer de mye tid med fødevareBankens leveranser. I stedet kan de bruke tiden sin på å utfordre gjestenes nysgjerrighet og prate om maten, og hvor mange måter den kan brukes på.

„Våre gjester har ikke råd til å gå ut å kjøpe dyr og variert mat. Før i tiden måtte vi ut til mange aktører for å samle inn mat, så fødevareBanken er til stor hjelp i hverdagen vår,“ sier Najib Haddar.

fødevareBanken har også en viktig sosial funksjon i det daglige. Ikke bare for brukerne på oppholdsstedene og krisesentrene, men også for de frivillige.

„Det skjer de rareste ting på en slik dag i fødevareBanken. Vi kommer tett på hverandre, fordi vi hele tiden skal forholde oss til dagens varer og diskutere hvem som kan ha glede av hva.

Ja, jeg snakker faktisk mer med kollegene mine fra fødevareBanken, enn jeg gjør med kollegene på mine andre arbeidsplasser,“ sier Anne-Marie fra fødevareBanken.

Stort potensial

Etter endt formiddagstur er vi tilbake på fødevareBankens kontor på Nørrebro i København. Her kan initiativtakeren Thomas Fremming konstatere at fødevareBankens felles lokaler, logistikk og distribusjon dekker et stort behov. De rekker faktisk ikke å følge opp alt.

„Vi kunne fylle åtte lastebiler to ganger om dagen bare på Sjælland og levere tusen tonn mat i året. Det er fem ganger så mye som i dag. Vi kan bli landsdekkende. Det krever nemlig ikke særlig mange ressurser å sette dette i system,“ mener Thomas Fremming.

Mange sosiale organisasjoner i Danmark og Norden har i årevis forsøkt å håndtere matoverskuddet fra matvarebransjen. Men ingen har hatt tid og kapasitet til å håndtere de tre pallene med kjeks, oksekjøtt og potetsalat eller fire paller med Havrefras, som kan dukke opp på en gang og som skal fordeles.

Matvarebedriftene har også begynt å få øynene opp for at de kan spare penger, i stedet for å sende overskuddsmaten til forbrenning. Samtidig anerkjenner mange også det gode sosiale formålet som ligger i å gi maten til marginaliserte dansker i stedet for å kaste den.

Deltakerbasert økonomi som mål

Men økonomien er enda ikke helt på plass. fødevareBanken lever på en forlenget bevilgning fra det offentlige Satspulje. Innen utgangen av 2012 skal fødevareBanken ha utviklet en finansieringsmodell hvor også matvarevirksomheter, mottakerorganisasjoner og fond inngår i et økonomisk forpliktende samarbeid. Ellers må fødevareBanken stenge.

Som eneste lønnede medarbeider i fødevareBanken ser Thomas Fremming likevel lyst på fremtiden. fødevareBanken har vist at de gjør en stor forskjell i Danmark. Her griper de fatt i det enorme spillet av mat på over 300 000 tonn i matvarebransjen, og en stadig økende matfattigdom blant marginaliserte innbyggere.

„Det handler om å frigi ressurser, så vi kan komme ovenpå igjen. Hvis du mister alt, faller du fortere utfor kanten. Vi vet alle hvordan scenarioet da er. Vi blir sparket, pengene går til husleie og faste utgifter, vi sparer på maten og mister energi, mannen begynner å drikke og krangler med kona, og det ender med skilsmisse,“ mener Thomas Fremming.



Palle og Anne-Marie fra fødevareBanken pakker bilen med overskuddsmatvarer til 8–10 berberger og krisesentre på en normal formiddagstur. Foto: Henrik Platz

Ledelse av frivillige

Av *Henrik Platz*

2011 er det europeiske Frivillighetsåret. En tredjedel av befolkningen utfører arbeid på frivillig basis, mens enda en tredjedel ville ha gjort det, om de ble oppfordret. Likevel har ikke ledelse av frivillig arbeid vært i fokus for forskere og forfattere innen området ledelse. Dette på tross av at frivillige ledere står overfor en særlig utfordring – at frivillige skal ledes ut i fra deres motivasjon og den felles gode ideen, uten at det eksisterer sanksjonsmuligheter, slik det gjør i tradisjonell ledelse.

De to sosiologene, forskerne og erfarne frivillige Rie Frilund Skårhøj

og Dorte Kappelgaard, søker å dekke dette behovet med håndboken *Ledelse af frivillige*. Boken favner vidt om emner som ledelse, motivasjon, team, verving, konflikter, møteledelse, verdiledelse, selvledelse, lederutvikling, kreativitet, organisasjonsutvikling samt forholdet mellom ansatte og frivillige.

Håndboken er først og fremst et praktisk verktøy, som med fordel kan benyttes som inspirasjonskilde og oppslagsverk for frivillige ledere, som søker inspirasjon og ønsker å dele tema med lederkolleger. Boken bygger på forskning, egne erfaringer, feltarbeid og intervjuer med

de frivillige organisasjonene Dansk Oase, Folkekirkens Nødhjælp, Mellemfolkeligt Samvirke, Roskilde Festival, Natteravnene, Ungdommens Røde Kors, Ventilen og VIAid.

Rie Frilund Skårhøj og Dorte Kappelgaard
Ledelse af frivillige – en håndbog, Forlaget Ankerhus 2011 (ISBN 978-87-89303-46-8)
Boken er utgitt på dansk



Håndbok i sosialt entreprenørskap

Av *Mette Winther Nielsen, bedriftskunderådgiver i Merkur*

Denne lille håndboken gir en kort beskrivelse av sosialt entreprenørskap. Boken bidrar med praktiske eksempler og ideer som inspirasjon til å komme i gang. Uansett om man på forhånd har en ide eller motiveres av det å være en sosial

gründer. Det tas utgangspunkt i den gode forretningsidé og konseptutvikling. Budsjetter, administrasjon osv. er ikke en del av håndboken. I bokens appendiks finnes relevante lenker og henvisninger til ytterligere lesing.

Mikael K. Truelsen
Håndbog for sociale iværksættere, Forlaget Ren & Skær 2011 (ISBN: 978-87-994547-0-9)
Boken er utgitt på dansk



Fornuftig motvekst

Av *Kirsten Arup, bedriftskunderådgiver i Merkur*

Serge Latouche, som nylig har utgitt boken *Fornuftig modvækst*, er fransk filosof og professor emeritus i økonomi. Som han bemerker, kan de aller fleste rent teoretisk akseptere at det ikke er mulig med uendelig økonomisk vekst. Men de færreste vil trekke de nødvendige konklusjonene. Mange mener at veksten kan gjøres 'grønn' eller 'bærekraftig'.

Tanken om motvekst er skremmende, fordi hele vårt samfunn er innrettet på vekst og vil bryte sammen om veksten erstattes av stagnasjon eller fall i produksjon og forbruk. Det er faktisk en alvorlig sak at politikerne våre over hele det politiske spekteret nå prøver å snakke eiendomsmarkedet og forbruk

opp igjen. Det er for å sikre sysselsetting og pensjonsutbetalinger. Men det er også fordi kunnskap, kreativitet og mot til å tenke alternativt mangler.

Vi skal skape et motvekstsamfunn – en samfunnsstruktur og en begrepsverden som ikke har vekst som motor, men derimot likevekt, gjensidighet, det lokale, gjenbruk, det bærekraftige og det varige. Serge Latouche er ganske grundig i sin beskrivelse av de prinsippene som skal danne grunnlaget for et samfunn som dette. Men han er tilbakeholdende med praktiske anvisninger på selve omstillingen. Til gjengjeld avslutter han boken sin med en diskusjon om hvorvidt problemstillingen kan løses på en demokratisk

og humanistisk forsvarlig måte, og slik setter han diskusjonen i et større filosofisk perspektiv.

Serge Latouche, forord af Peter Kemp
Fornuftig Modvækst, Forlaget Politisk Revy, ISBN 8773783358
Boken er utgitt på dansk



Å dele, det er det det gjelder

I august gikk engelske ungdommer amok i Londons gater. En årsak til at de ranet og ødela var frustrasjonen over at de ikke hadde fått sin del av velstand og meningsfylt arbeid. En utløsende årsak var at de økonomiske innstramningene rammet dem som allerede hadde minst.

Av Arne Øgaard



De engelske ungdommene er bare en liten gruppe blant alle de i verden som opplever at de ikke har fått sin rettferdige andel i de materielle godene. Stort sett holder disse seg i ro, men når det skjer forverring, som når matprisene øker, har vi sett at ulike grupper gjør opprør. Etter en stund roer det seg igjen, og vi kan få en følelse av at alt er i orden.

Men slike opprør burde være en påminnelse om at vi lever i en verden med en ulik og urettferdig fordeling.

Noen bor alene i store hus, mens andre kryper mange sammen i knøttsmå rom eller må nøye seg med et liv på gaten. Noen sliter seg ut på arbeidet, mens andre tynnes av å være arbeidsløse. en milliard mennesker er sultne, mens et tilsvarende antall får fysiske plager på grunn av overvekt. Dette bare som noen eksempler på den skjeve fordelingen. Sunn fornuft skulle tilsi at det beste for alle ville være å dele på materielle goder og arbeidsoppgaver. Men det er få økonomer og politikere som snakker om å dele. I stedet sier de at vi rike må få opp forbruket. Vi må få opp den økonomiske veksten. Vi er fanget i et økonomisk system som krever at vi, som allerede har fylt opp loft og garasjer, må fortsette å kjøpe ennå mer.

Å fordele ressursene og arbeidsoppgavene best mulig krever en helt ny form for økonomisk tenkning. Hverken jeg eller noen andre kan lage en lettvin oppskrift for hvordan denne nye økonomien skal være. Økonomi kan ikke formes på skrivebordet, den må formes i en prosess hvor mange deltar. Det vesentlige nå er at flere begynner å tenke på hvordan vi kan

fordele godene og samtidig gjøre det på en bærekraftig måte.

De største og viktigste oppgavene er å sørge for rent vann og sunn mat til alle. De store selskapene i agrobusiness har tatt stor makt over disse ressursene. Dessverre er slike selskaper mer opptatt av egen fortjeneste enn av en rettferdig fordeling av matvarene. Å gi bønder og bevisste forbrukere større innflytelse i jordbruket kan være ett skritt i riktig retning.

Vi er allerede inne i en situasjon hvor høy etterspørsel etter bestemte råvarer presser prisene oppover, slik at bare de rikeste kan kjøpe dem. Dette gjelder spesielt olje, men det kan også bli mangel på ulike mineraler, som de sjeldne jordmineralene, og fosfor. Hvis vi ikke kan få til en broderlig fordeling av slike stoffer er det vanskelig å forutsi hvilke problemer som vil oppstå.

Gjennom mange år med effektivisering og rasjonalisering er mye av arbeidskraften både i industrien og kontorbransjen blitt erstattet av maskiner. Egentlig er jo dette fantastisk. Vi har sluppet unna mye ensformig slit og har fått frigjort tid. Men det foreligger ikke noen klar plan for hvordan vi best kan bruke den frigjorte tiden eller hvordan vi best kan fordele de arbeidsoppgavene som er igjen. Det forutsettes at vi kontinuerlig skal utvikle nye former for produksjon av varer og tjenester.

Hadde vi klart å dele på arbeidet hadde vi fått mer tid til å tenke på og samtale om hvordan vi skal innrette økonomien og hva vi egentlig vil gjøre med livene våre. I dagens situasjon må vi ikke bare fordele ressursene, men like viktig er det at vi deler nye ideer med hverandre.

NETTSIDER

for deg som har en ild å spre

Vi brenner for å gjøre verden til et bedre sted. I ti år har vi laget nettsider for ideelle organisasjoner, skoler og etisk næringsliv. Vi deler verdigrunnlag og engasjement, og kombinerer vår erfaring med et nært forhold til dem vi jobber med. Ta kontakt for et uforpliktende tilbud.

Design • Rådgivning • Webhotell • Domener

Vi deler vår erfaring der du trenger oss. Vårt langsiktige perspektiv gir deg frihet og fleksibilitet gjennom kunnskap og nært samarbeid.

Webhotell – halv pris for Cultura-kunder:

Flytt dine nettsider til våre servere. (Koden CULT2011 gir nye kunder 50% rabatt*.)

*) RABATTEN GJELDER FØRSTE FAKTURA. KODEN ER GYLDIG UT 2011.



INFO@LILIO.COM
TLF.: (+47) 473 28 734
WWW.LILIO.NO



Boken:

FRAMTIDSFRØ – spirer for en bedre verden

Seminar og bokslepp
Litteraturhuset, Oslo 29. oktober
kl 10.00 – 16.00

Pris kr. 400,- inkludert kaffe / te og en enkel lunsj.

Påmelding til
vidar-rune@haugnett.no

Bidragstjerne er tretti av våre fremste utøvere innen forskjellige fag og områder i samfunnet fra økonomi, landbruk og husbygging til medisin, kosmologi og religion.

www.morgendagen.info

ISSN 1399-7734/
Online: ISSN 1901-2020

Pengevirke 3/2011

Utgis av

MERKUR

Den Almennyttige Andelskasse
www.merkur.dk

Cultura Sparebank

Et etisk alternativ
www.cultura.no

Redaksjon

Henrik Platz (ansvarlig i Danmark)
hp@merkur.dk

Arne Øgaard (ansvarlig i Norge)
arne.ogaard@steinerskolen.no

Jannike Østervold (sekr.)
jannikeo@cultura.no

Redaksjonell konsulent

Gert Træger, Træger A/S

Layout

Martin Helbo, Pixels & paper

Oversettelse

Trude Holthe Møll, Communicator

Bladet kommer ut

Fire ganger i året. Neste gang desember 2011

Opplag

15 700

Frist

Bidrag til neste utgave kan mailles til
Pengevirke senest 18. oktober 2011

Tema neste gang

Kultur som inspirasjon

Trykk

Scanprint A/S

Forside

Silje og Martin, de første panterne
Foto: Panterne

Holdninger og synspunkter som kommer til uttrykk i de enkelte artikler og innlegg, er forfatterene selv ansvarlige for. De er således ikke nødvendigvis uttrykk for redaksjonens synspunkter.

Pengevirke er trykt på RePrint papir, fremstilt av 50% resirkulerte fibre og 50% cellulosefibre. Papiret er Svane- og FSC merket.



RETURADRESSE

Cultura Bank
Postboks 6800 St. Olavs plass
N-0130 Oslo



Bli InnerLifeCoach!

Endelig en 2-årig Coaching - utdanning
med et klart holistisk perspektiv!

Kursstart februar 2012. Be om studieplan!

Våre studenter søker praksisklienter: 62 110 112

Bjørk Gård

Flotte kurslokaler til leie for seminarer
og weekendkurs. Se www.aruna.no

